

Pierre Broué och Nicole Dorey
**Vänsterkritik och revolutionär opposition
mot folkfronten (1936-1938)**

Fabriksöckupation 1936. Metallarbetare i Paris-området

Artikeln nedan publicerades ursprungligen under rubriken ”Critiques de gauche et opposition révolutionnaire au front populaire (1936-1938)” i tidskriften *Le Mouvement Social*, n° 54, januari-mars 1966.

Folkfrontspolitiken slogs fast vid Kommunistiska internationals världskongress 1935. Därefter försökte kommunistpartier över hela världen att bilda folkfronter. Störst framgång fick politiken i Frankrike och Spanien, där det bildades folkfrontsregeringar. Några bestående framgångar blev dock inte resultatet – i Frankrike bröt den samman efter drygt ett år (sommaren 1937) och i Spanien segrade Franco (våren 1939).

Den som vill veta mer om folkfrontspolitiken och hur den tillämpades i Frankrike och Spanien, rekommenderas ta del av avsnittet ”Folkfrontserfarenheten” i Fernando Claudíns bok [Krisen i den kommunistiska rörelsen, band 1](#) (förf. var ledande spansk kommunist under folkfrontsperioden).

Efter artikeln ges ytterligare lästips för de som vill tränga in i djupare i problematiken kring folkfronterna.

De onummerade noterna, som huvudsakligen innehåller biografiska uppgifter, har tillagts av undertecknad.

Martin F

Inledning

Minnena av folkfrontsepoken är laddade av känslor: entusiasm över gemenskapen, folkmassor med knutna nävar i luften, sånger och slagord å ena sidan. Fördragna fönsterluckor och skyltfönster, värdesaker placerade i tryggt förvar, ”stormning av himlen” och ”stora rädslan”. Som det brukar se ut under alla revolutionära perioder. Men kan man i detta sammanhang tala om en revolutionär period? Historiker från kommunistpartiet, som Jacques Chambaz, har ägnat sig åt att försöka visa att den politik som deras parti stod för var ”helt problemfri”, för en defensiv allians mellan proletariatet och mellanskikten och att Frankrike vid tiden för folkfronten inte befann sig i någon ”förrevolutionär situation och än mindre revolutionär”.¹

Men på djupet inom arbetarklassen fanns under hela denna period en revolutionär strömning, till stor del diffus men explosiv, som kom upp till ytan vid upploppen i Brest och Toulon i augusti 1935, och senare i maj-juni 1936, men som efter att ha avvisats av de partier som ingick i *Rassemblement populaire* [Folklig samling] efterhand blev en oppositionell strömning innan den 1939 försvann i en allmän passivitet och förvirring inom klassen.

För att förstå den betydelse olika parter skulle tillmäta denna revolutionära strömning räcker det med att ta en titt i politiska och fackliga tidningar från denna epok, exempelvis *L'Humanité* och *Le Temps*. Innan högern, med glömskan som hjälp, gav kommunistpartiet skulden för den, och den övriga vänstern kort och gott bara förnekade den. Var det en spontan rörelse? Eller tvärtom något som ”envetna minoriteter” legat bakom? Det går att diskutera dessa och andra frågor. Vad hade den för relation till de massor, som utgjorde styrkebältet inom Folkfronten, på vilket sätt gav den sig till känna inom de partier som tillhörde *Rassemblement*? Försökte den där uttrycka sig på ett självständigt vis som politisk organisation, grupp, fraktion eller tendens, eller som strömning i fackföreningarna? En mängd frågor som fortfarande inte fått några svar och som forskningen inte visat något större intresse. Vi ska här försöka belysa dem något.

De revolutionära minoriteterna

Georges Lefranc, som studerat de minoriteter som 1936 ”aktivt drivit på strejkerna” nämner fyra sådana: ”de revolutionära syndikalisterna kring tidningen *Révolution prolétarienne*”, ”trotskisterna”, ”socialister från den revolutionära vänsterströmningen” och ”en del kommunister med Ferrat som språkrör”.² Vi har följt upp detta.³

Monatte och *Révolution Prolétarienne*

Den grupp fackliga aktiva som sedan 1925 funnits kring Pierre Monatte, och utgjorde kärnan kring *Revolutions Prolétarienne* såg sig som revolutionärer. Från 1930, och i synnerhet efter försöken med facklig enhet runt *Comité des 22*, hade deras fientliga inställning till stalinisterna fått dem att närma sig reformisterna. Trotskij, en gammal vän till Monatte från första världskriget, anklagade nu Monatte för att ”ha gått över Rubicon”⁴ och blivit ”företrädare för social-patrioterna”.⁵

Men egentligen var det fackföreningarnas oberoende och facklig enhet som var ”lagen och profeterna” för Monattes syn på arbetarnas organisering. För honom var det inte tal om att en politisk överenskommelse som Folkfronten skulle få utgöra någon boja för de fackliga

¹ J Chambaz, *Le Front populaire pour le pain, la liberté et la paix*, sid. 164.

² G Lefranc, *Histoire du Front populaire*, sid. 146-147.

³ Vi har utelämnat de anarkistiska organisationerna. Deras speciella karaktär och det faktum att de i Frankrike alltid utgjort minoriteter ”mot strömmen” har gjort att vi valt att inte behandla dem i denna artikel.

⁴ *La Vérité*, 19 december 1930.

⁵ *La Vérité*, 16 januari 1931.

organisationerna. Däremot gjorde bildandet av Folkfronten den fackliga enheten möjlig och skapade förutsättningar för att arbetarklassen skulle återfå självförtroendet.

Det sätt på vilket enheten förverkligades gjorde Monatte allt annat än nöjd: ”Från den dag aktionsenheten skapades gjorde den inte bara allt för att från första början göra sig av med sina anhängare, den kom också att domineras av dem som gjort så mycket för att bekämpa den.”⁶ Därmed hade Folkfronten från sin födelse antagit ”en oroväckande inriktning”⁷ genom kommunistpartiets vändning efter pakten mellan Laval och Stalin, kommunistpartiets och [landsorganisationen] CGTU:s passiva hållning under de ”vilda aktionerna” i Brest och Toulon, just efter ovan nämnda överenskommelser. Och Monatte började undra: ”Är Folkfronten något annat än förspelet till borgfreden inför det kommande kriget [...] i stället för enhet för fred och motstånd mot fascismen?”⁸

Dessa invändningar hindrade inte Monatte från att glädja sig åt resultaten: att kampenhet börjat uppstå, ”det är då inget skäl att vara fientligt inställd till den”.⁹ Det viktiga hade uppnåtts: genom facklig enhet och kampenhet kunde massorna börja sätta sig i rörelse. ”Om det finns en vilja i leden, som skiljer sig från ledarnas vilja, ett synsätt bland Folkfrontens manskap som skiljer sig från tankar och baktankar hos de partier som leder denna front, då ”är det inte Folkfronten man ska ta avstånd från, utan partierna, de partier som tänker föra Folkfronten till ett annat mål än det som tillkännagetts”. Det var inte tal om att fördöma Folkfronten: ”vi måste marschera med massorna, i deras takt och inte fjärma oss från dem”.¹⁰

Trotsky och trotskisterna

Däriigenom hade Monatte, indirekt men helt öppet, polemiserat med Trotsky.

Den utstötta revolutionären hade ju tillbringat flera år i Frankrike, då han på nära håll följt politiken och i själva verket också under flera månader trotsat polisens förbud och ”agerat” politiskt. Enligt hans uppfattning kunde inte fackföreningarna vara huvudaxeln. Det måste vara partiet – och där stödde han sig på alla erfarenheter från Ryssland –, Internationalen, arbetaravantgardets politiska organisation. Som han såg det var de båda existerande Internationalerna helt döda vad gällde revolutionärt agerande, de hade definitivt gått över till den borgerliga ordningen. Andra internationalen hade gjort det redan genom förräderiet i augusti 1914, den Tredje efter haveriet i Tyskland, där den bar skulden för Hitlers seger. Det gällde nu framför allt att återuppbbygga en ny International, den Fjärde.

Detta skulle ske med utgångspunkt i den lilla kärnan i *Ligue Communiste*, som fram till 1934 utgjort den kommunistiska oppositionen i Frankrike. Vad som krävdes var att dess medlemmar var aktiva i massorganisationerna och det var orsaken till att Trotsky insisterat på att trotskisterna skulle gå med i socialistpartiet SFIO, vilket skedde i augusti 1934. Där utgjorde de, runt veckotidningen *La Vérité*, den ”bolsjevik-leninistiska” tendensen. Medan stalinisterna betecknade socialisterna som ”social-fascister” hade ”bolsjevik-leninisterna” förespråkade en enhetsfront, den ”allians av arbetare” som i oktober 1934 i Asturien förmått ena alla tendenser inom arbetarrörelsen under samma fana.

Enligt Trotsky gick kampen för att skapa en ”ny ledning” inte att skilja från den defensiva kampen, genom enhetsfronten, mot det fascistiska hotet. 1934 hade han skrivit:

⁶ ”La classe ouvrière reprend confiance en elle” [Arbetarklassen återfår självförtroendet], *Révolution prolétarienne*, 10 juli 1936.

⁷ *Ibidem*.

⁸ *Ibidem*.

⁹ *Ibidem*.

¹⁰ *Ibidem*.

På den historiska arenan är det nu det proletära Frankrikes tur. [...] Om fascismen lyckas slå ned det franska proletariatet, kommer hela Europa att färgas i svart.¹¹

Och i hans ögon fanns inga andra alternativ än fascism eller socialistisk revolution. Det var därför han såg Folkfronten som ”en vilsegången enhetsfront”. Den band ju arbetarpartierna till det radikala partiet, ett borgerligt parti, på ett program om försvar av demokratin och det borgerliga samhället och siktade ytterst till att avleda arbetarna från den revolutionära vägen.

Radikalsocialistiska partiet är det av storbourgeoisins verktyg som är bäst anpassat till småbourgeoisins traditioner och fördomar. [...] Det utomparlamentariska förbundet med radikalerna är inte bara kriminellt, det är också idiotiskt.¹²

Han fortsatte:

För tillfället behöver borgarklassen både la Rocques band och Herriots ”vänster”-rykte. Finanskapitalet är i full gång att beväpna fascisterna. Med hjälp av den maskerad som kallas ”Folkfronten” återupprättar stalinisterna Herriots vänsterrykte.¹³

Där Monatte var mer osäker var Trotskij således kategorisk: Folkfronten, ett förspel till borgfred och helig nationell allians, var ett kontrarevolutionärt bedrägeri. Han förutsåg kommunistpartiets vändning redan före den fransk-sovjetiska pakten. Och att hans anhängare 1935 blev uteslutna ur [socialistpartiet] SFIO och att socialist- och kommunistpartiet tog avstånd från rörelserna i Brest och Toulon var bara en bekräftelse på hans analys. Han uppmanade nu ”bolsjevik-leninisterna” att bryta med SFIO och organisera sig självständigt för att kunna vinna över de revolutionära arbetare som var intresserade av klasskamp. Samtidigt som han tryckte på att man måste bilda en arbetarmilis¹⁴ föreslog han sina kamrater att vid varje arbetaraktion framföra parollen om ”aktionskommittéer” valda av de stridande arbetarna. Han ansåg att bara den sortens organ – enligt honom embryon till sovjeter – kunde leda rörelserna och hindra dem från att avväpnas av Folkfronten.¹⁵

Men ingen ”aktionskommitté” såg dagens ljus. Den trotskistiska organisationen, Trotskij historiska redskap i Frankrike, hade varken lika klara idéer eller samma beslutsamhet som han. *La Vérité* hade rubriken ”Folkfront, ja, men för kamp!” Många medlemmar drog sig för att lämna SFIO och två av ledarna för gruppen, Raymond Molinier och Pierre Frank, var mer redo att gå med på kraven från socialistpartiets ledning än den brytning, som Trotskij yrkade på. Efter att ha blivit uteslutna av Internationella sekretariatet 1935 började de utge en egen tidning, *La Commune*. På våren 1936 fanns tre olika grupper som återopade sig på Fjärde internationalen och talade om vikten av att bygga ”ett revolutionärt parti”. Det var en beklaglig splittring som fick Trotskij att säga att ett unikt tillfälle att bygga just ”det revolutionära partiet” hade ”förspills”.¹⁶

Pivert och revolutionära vänstern

Tvärtemot en envis myt mötte trotskisterna verkligen gehör under sin korta tid i SFIO inom framför allt ungdomsorganisationen i Seinefederationen. Bl a var det deras inflytande som orsakade brytningen inom det vänster- och enhetsinriktade *Bataille Socialiste* mellan

¹¹ *La Vérité*, 2 mars 1934, det rör sig om ”de internationalistiska kommunisternas manifest”, skrivet av Trotskij. [Hela texten i svensk översättning: [Det är Frankrikes tur! För Fjärde Internationalen](#)]

¹² ”Encore une fois, où va la France?”, *Où va la France?*, sid. 48. [Sv. övers: [Än en gång, vart går Frankrike?](#), s 4-5, sista meningen i not]

¹³ *Ibidem*, sid. 61. [s 11]

¹⁴ ”Objections et réponses: la milice du peuple” [Invändningar och svar: folkmilisen], *La Vérité*, 2 november 1934.

¹⁵ ”Front populaire et comités d’action” [Folkfront och aktionskommittéer], *La Vérité*, 26 november 1934.

[Artikeln ”Aktionskommittéer – inte Folkfront”, i samlingen [Om Frankrike \(1934-36\)](#)

¹⁶ Förord undertecknat pseudonymen Cruz till Nicole Brauns broschyr, ”L’organe de masse”, 10 juni 1936.

anhängarna till Zyromski och Pivert.* Daniel Guérin** talar om att trotskisterna bearbetade Marceau Pivert genom att ömsom duscha honom med varmt och kallt vatten, dvs applådera hans närmanden till trotskismen och återkalla honom till ordningen när han, enligt deras kriterier, återföll i ”centrism”.¹⁷ Pivert skrev att ...

... alltfler socialistiska arbetare är överens med bolsjevik-leninisterna [om följande]: arbetar-miliser, revolutionär defaultism, generalstrejk som del i en allmän resning, erövrande av makten och proletariats diktatur.¹⁸

Men sommaren 1935 rådde total motsättning. Pivert vägrade lämna SFIO och rådde de ungsocialister som blivit uteslutna att göra de eftergifter som behövdes för att få stanna kvar. När Trotskij kallade SFIO ”ett hinder på den revolutionära vägen” replikerade Pivert att ingenting bevisade att det partiet ”inte skulle kunna anpassa sig till en högre nivå av klasskampen”.¹⁹ Övertygad om att inget var avgjort och att det inte fanns några bevis för att ledningen för socialistpartiet definitivt lutade åt borgfred och nationell allians tog han avstånd från Zyromski, som närmat sig kommunistpartiet i samband med dess patriotiska vändning och bildade i stället inom SFIO tendensen *Gauche révolutionnaire* [Revolutionära vänstern] som lojalt och diplomatiskt²⁰ skulle kämpa för en revolutionär inriktning. Bildandet av ”den revolutionära tendensen inom SFIO” var ett hårt slag för Trotskijs planer, som såg den som en ”avbalkning” mellan sina egna idéer och de revolutionära delarna av SFIO. Han anklagade Pivert för att därmed ge grönt ljus för uteslutning av trotskisterna och fungera som ”vindskydd” åt reformister och social-patrioter.

I själva verket intog Piverts anhängare gentemot Folkfronten en hållning som hade vissa likheter med Monattes – med den skillnaden att de befann sig innanför. Det manifest *Gauche révolutionnaire* utgav talade om en ”kämpande Folkfront”. En tvetydig hållning som Daniel Guérin gjort en bra analys av:

Vi ville varken ställa oss bakom valsamarbete eller parlamentsutskotten, men vi ville heller inte, genom att orubbligt ta avstånd från Folkfronten, isolera oss från denna mäktiga rörelse, sprungen ur folkdjupet som sedan 1934 gett ny energi åt Frankrike [...]. Vi var motståndare till den första folkfronten och entusiastiska anhängare till den andra folkfronten [...]. Vi trodde oss ha hittat en lösning [...] genom att framstå som förespråkare av en ’kämpande Folkfront’, som kunde göra slut på parlamentariska illusioner och få massorna att övergå till direkt utomparlamentarisk handling.²¹

Den nya oppositionen bland kommunisterna

Kommunistpartiets vändning hade varit så pass tvär att den ledde till en viss oro i leden, fast inte lika mycket som man kunnat vänta sig. De inre förhållandena i partiet hade i årtal fullständigt kvävt alla uttryck för meningsskiljaktigheter. Den snabba marschen åt höger – senare till fascismen – hos avdelningen i Saint-Denis, som med Doriot* i spetsen kämpat för en

* Jean Zyromski (1890-1975) och Marceau Pivert (1895-1958) var ledande i den revolutionära socialistiska oppositionen inom SFIO.

** Daniel Guérin (1904-1988) var en anarkokommunistisk aktivist och författare.

¹⁷ Daniel Guérin, *Front populaire, révolution manquée* [Folkfront, en missad revolution], sid. 86.

¹⁸ ”Réponse au camarade Trotsky”, 20 augusti 1935, *La Gauche révolutionnaire du Parti socialiste (SFIO) et le groupe bolchevik-léniniste (trotskyste)*, brev utgivna av Femtonde avdelningen av socialistpartiet, sid. 6.

¹⁹ *Ibidem*, sid. 7.

²⁰ ”Lettre aux camarades exclus” [Brev till uteslutna kamrater], *La Vérité*, 25 augusti 1935.

²¹ D Guérin, *a.a.*, sid. 93-94.

* Jacques Doriot (1896-1945) anslöt sig 1920 till det nybildade franska kommunistpartiet. Han blev 1923 generalsekreterare för ungdomskommunisterna och 1924 invald i KP:s centralkommitté. Han uteslöts 1934 efter att ha fört en kampanj för enhetsfront mot fascismen (detta var innan folkfrontspolitiken fastställdes). Från 1936 kom han snabbt att utvecklas i fascistisk riktning. Samma år grundade han det ultranationalistiska och anti-kommunistiska Franska folkpartiet. När Frankrike ockuperats av Nazi-tyskland förespråkade han frenetiskt samarbete med ockupationsmakten.

”enhetsfront”, utgjorde helt klart en betydande psykologisk blockering för de medlemmar som nu började anfäktas av vissa tvivel.

Vid konferensen för Paris stad, den 23 och 24 mars 1935, gjorde emellertid sekreteraren för Elfte avdelningen ett inlägg mot vad han kallade ”opportunisten” och försvarade paroller som inte stod så långt från trotskisternas. I den rapport som *L'Humanité* den 28 mars gjorde från konferensen nämndes inte hans inlägg. Därefter blev han och en del andra uteslutna.²² Efter Stalins uttalande, då han ställde sig bakom politiken om försvar av nationen, var Thorez^{*} kategorisk på ett medlemsmöte i Salle Bullier den 17 maj: ”Det uttalandet var ingen diplomatisk formulering. Det är Kommunistiska internationalens inställning, som den definieras av sin ledare Stalin.” En mängd skriftliga frågor väcktes och han besvarade dem på en enda gång. En kvinna avbröt honom: ”Stalin är för den franska regeringens politik. Och du? Ja eller nej?”. Vid omröstningen fanns bara 7 nedlagda röster och en emot, en medlem av ungdomsförbundet, bland de 5 000 närvarande.²³ Det har framgått att avdelningen i Auxerre krävde en extrakongress och att ungtkommunisterna i samma stad tagit ställning mot Stalins uttalande, att det förekom uteslutningar i Lille, suspenderingar i [Parisförorten] Lilas och hot om det i Pré Saint-Gervais.²⁴ I augusti blev två kända medlemmar i Nice uteslutna, Campa och Bouvert, sekreterare i den regionala avdelningen av CGTU, som anklagat partiet för att föra en ”reformistisk” politik.²⁵ I Brest uteslöts Paul Valière, tidigare ledare för ungtkommunisterna och tidigare regional partisekreterare i Bretagne. Han var mycket känd bland metallarbetarna och vice sekreterare i det lokala facket.²⁶ Ansvariga bland ungtkommunisterna blev uteslutna i Lorient och Grenoble. Det förekom också en del ”avhopp”, diskreta men symboliska, som Gustave Galopin, en av pionjärerna inom kommunistiska ungdomsförbundet, f d sekreterare inom metallfacket, energisk aktivist i den anti-militaristiska kampen, flera gånger dömd till fängelse, en genuint revolutionär arbetare som återgick till fabriksarbetet.

Den knappa information som finns om de ”revolutionära” oppositionsgrupperna inom kommunistpartiet visar frånvaron av all organisation. Det fanns ändå från december 1934 ett embryo till mer organiserad sådan kring tidskriften *Que Faire?* [Vad bör göras?] 1933 hade en handfull på ansvarsposter samlats kring kritiken av Stalins politik i Tyskland och sin aversion gentemot Doriot, den ende klart uttalat oppositionelle. Där återfanns bl a Georges Kagan, en polack och representant för Komintern som var ansvarig för *Cahiers du communisme* och ”agit-prop”, André Ferrat, f d ledare för ungtkommunisterna, medlem av partiets centralkommitté och politbyrå, 1930-32 partiets representant i Moskva och därefter redaktionschef på *L'Humanité* och ansvarig för kolonialutskottet, samt dennes hustru Jeanne. Deras kärna fick tillskott av utländska kommunister och knöt också till sig tidigare trotskister som Pierre Rimbart och Kurt Landau, som använde pseudonymen Wolf Bertram.

Gruppen förklarade sig vara för ”att ge nytt liv åt kommunistpartiet”. I första numret av *Que Faire?* gick Wolf Bertram till angrepp på Trotskij och talade om ”den väg som lett denne till socialdemokratin”.²⁷ Denna grupp ville ”förnya” kommunistpartiet och göra det till ”en samlingsplats och uttrycket för enhetsströmningen inom proletariatet” och där förutsättningen var

²² *Que Faire?*, n° 5, maj 1935.

* Maurice Thorez (1900-1964), politbyråmedlem i franska kommunistpartiet från 1925 och från 1930 till sin död partiets generalsekreterare.

²³ *Que Faire?*, n° 6, juni 1935.

²⁴ *Que Faire?*, n° 7, juli 1935.

²⁵ *Que Faire?*, n° 9-10, september 1935. *La Vérité*, 11 oktober 1935.

²⁶ Detaljerna om uteslutningen av Paul Valière återfinns i *Drapeau rouge*, 1 juli-15 augusti 1937.

²⁷ *Que Faire?*, n° 1-2, november-december 1934, sid. 36-44.

att ”revolutionärerna i SFIO ... gör sig av med sina illusioner”.²⁸ Från 1935 skulle tonen hårdna:

I ett kritiskt läge för Sovjetunionen har ledningen för Kommunistiska internationalen och det franska kommunistpartiet, med Stalin i spetsen, övergett revolutionens och den proletära internationalismens fana och anslutit sig till den reformistiska strömningen av klassarbete och nationell enhet.²⁹

Kritiken liknade Trotskijs om kommunistpartiets vägran att ta strid för beväpning av proletariatet och den lätt maskerade kritiken av rörelserna i Brest och Toulon.³⁰ Trotskijs tal om behovet av ”ett nytt parti” möttes dock bara av sarkasmer.

Ferrat – som sannolikt ”avslöjats” av partiledningen – blev inte återvald till politbyrån vid kongressen i Villeurbanne. Han var dock fortfarande medlem av centralkommittén och ansvarig för det koloniala utskottet, och bestämde sig nu för att bryta tystnaden. Vid centralkommitténs möte den 2 april tog han till orda om kommunistpartiets politik inför krigshotet och lade fram en anklagelseakt, som medlemmarna inte fick ta del av. Han sade sig vara ett eko av ”åtskilliga revolutionära proletärer” och förklarade:

I kampen mot fascismen och hitlerismen får vi inte solidarisera oss med vår egen bourgeoisie. Den enda politik vi har att följa är den politik som går ut på proletariatets självständighet som klass. Vi måste fördöma vår egen bourgeoisies verkliga syften [...]. Det finns bara ett sätt följa den väg som handlar om försvar av Sovjetunionen, freden, de demokratiska rättigheterna, och det är klassens revolutionära väg.³¹

Ferrat uttalade ingen direkt kritik av Folkfrontspolitiken. Men allt tyder på att den nya kommunistiska oppositionen, precis som Piverts opposition i socialistpartiet, ansåg att ”klasspolitiken” kunde genomföras inne i Folkfronten om ”massorna” tvingade ledningen till detta.

Uppsplittringen av minoriteterna

Denna snabba genomgång ger en inblick i de komplicerade relationerna mellan olika minoriteter när juni 1936 stundade. Å ena sidan var de överens om att det behövdes revolutionära perspektiv, att lägga fast en strategi baserad på massaktioner, strejker, arbetarmiliser i syfte att skapa sovjeter och upprätta proletariatets diktatur. Man var också enig i sin syn på att socialist- och kommunistpartiets allmänna linje var reformistisk och skulle leda till en nationell borgfred under Folkfrontens fana. Å andra sidan rådde djupa motsättningar om partiernas roll i allmänhet, eller ett speciellt parti i synnerhet, och de möjligheter de kunde erbjuda för en ”revolutionär omgruppering”, och slutligen också om hur man skulle ställa sig till parollen om Folkfront och det nödvändiga i att ”upplysa” massorna utan att helt fjärma sig från dem.

Det är därför inte förvånande att det togs initiativ för att ena, eller i varje fall samordna, dessa minoriteter. Ett sådant kom från Marcel Valière, generalsekreterare i lärarfacket.

I ett brev till *Que Faire?* konstaterade Valière att det fanns ”uppriktiga revolutionärer överallt”, i kommunistpartiet, i SFIO, ”utanför all politisk organisering, i en rad smågrupper”. Det gällde därför att åstadkomma en ”revolutionär omgruppering, som inte kunde ske vare sig kring kommunistpartiet eller kring SFIO”.

²⁸ ”Le problème du parti unique” [Problemet med enhetspartiet], *Que Faire?*, n° 1 (3), januari 1935, sid. 1-4.

²⁹ *Que Faire?*, n° 9-10, september 1935, sid. 5.

³⁰ *Que Faire?*, n° 9-10, september 1935.

³¹ André Ferrat, ”Lettre ouverte aux membres du P.C.” [Öppet brev till kommunistpartiets medlemmar].

Det behövs en ny kongress i Tours för SFIO [...] Och kommunistpartiet behöver något liknande, eller för att uttrycka det klart, en splittring föregången av ett aktivt upplysningsarbete, en rensning av hjärnorna behövs.

Närmast föreslog han bildandet av en samordningskommitté, där den programmatiska basen kunde bestå av resolutionerna från Kominterns fyra första kongresser.³²

Initiativet blev resultatlöst. *Gauche révolutionnaire* stannade kvar i SFIO och inte för att förbereda någon ny kongress i Tours, utan för att höja partiet till en revolutionär nivå. Varken Monatte eller någon av hans anhängare drömde för ett ögonblick om att starta om sitt äventyr från 1920-talet och åter ”bygga upp ett revolutionärt parti”. *Que Faire?* svarade Valière att ”hypotesen om en nytändning av kommunistpartiet var mycket sannolik” och att det gällde att ”samla de kommunister som var motståndare till partiets politik och sätt att fungera” ... kring *Que Faire?*³³ Trotskij, som ansåg att bolsjevik-leninisterna måste se sig som ”en fraktion i den International som höll på att byggas”,³⁴ kunde förvisso ingå i ett sådant försök, men de trotskistiska grupperna höll i konkurrens med varandra på att bygga Fjärde internationalen och det var något som de andra minoriteterna inte ens ville höra talas om. Det fanns för tillfället ingen lösning på den fråga Valière tagit upp.

Konfrontationen i juni 1936

De sociala rörelserna som tilltog alltmer från maj 1936 tenderade att väcka frågor om läget för olika minoriteter, relationerna mellan dem och förhållandet till arbetarklassen. Det är därför möjligt att tänka sig att de enorma strejker som inleddes strax efter Folkfrontens valseger skulle ge minoriteterna tillfälle att vända på situationen till egen fördel, vilket gör det nödvändigt att studera deras reaktioner och hur de anpassade sig efter förändringarna.

Tendenser till spontan ”överflygling”

Vi ska här inte åter ägna oss åt den genomdiskuterade frågan om vilken roll medlemmarna av kommunistpartiet hade vid strejkutbrottet 1936. Vi tror att den bedömning Pierre Monatte gjorde i stunden fortfarande håller:

Det vore svårt att förneka den betydelse kommunisterna hade i början av rörelsen [...]. Att de inte förutsett rörelsens omfattning är troligt, men det var de som gav signalen. Och den kom i kontakt med en underjordisk ström, en ström av lidande och förhoppningar som pockade på en lösning. Och lösningen blev en våg av oväntade strejker, som spred sig överallt.³⁵

Att kommunistpartimedlemmar var pådrivande för strejk, att aktionen omedelbart tog formen av ”sittstrejk” i enlighet med en idé som *Gauche révolutionnaire* spridit och att den också snabbt överflyglade initiativtagarna står klart.

Det som intresserar oss är denna tendens till överflygling, som de revolutionära minoritetsgrupperna skulle förklara med arbetarklassens spontana rörelse och de partier och fackföreningar, som blivit överflyglade, med de revolutionära minoritetsgruppernas ”ansvarslösa” och ”provokativa” agerande. Vi ska här ta upp några hållpunkter: torsdagen den 28 maj, då fabriker Hotchkiss, Lavalette, Newport och Renault var ockuperade, krävde arbetsgivarna som villkor för att inleda diskussioner att de strejkande först skulle lämna fabriker. Repre-

³² *Que Faire?*, n° 11, november 1935, sid. 19-20.

³³ *Ibidem*, sid. 24.

³⁴ ”Etiquettes et numéros: au sujet de la lettre du camarade Pivert” [Etiketter och nummer: till frågan om kamrat Piverts brev], *La Vérité*, 25 augusti 1935.

³⁵ Monatte, citerad artikel, *Révolution prolétarienne*, 10 juli 1936.

sentanterna för metallfacket, såsom de kommunistiska parlamentsledamöterna Duclos*, Bonte och Fajon följde med till inrikesministeriet, gick med på detta krav. Men metallarbetarnas ombud protesterade vid det möte som ägde rum den 29 maj på *Bourse du Travail* i Paris då [kommunisten] Benoît Frachon framförde detta förslag.³⁶ Trots ett första avtal på Renault spred sig ockupationerna. Costes vållade protester när han sade att detta avtal var en framgång och det krävdes ett ingripande av Benoît Frachon för att lugna ner det hela.³⁷ Vid ombudens möte på avenue Mathurin-Moreau den 9 juni vägrade man att gå med på att tillämpa de avtal som ingåtts i Matignon den 7 juni, "utan att det första skedde en uppjustering av lönerna".³⁸ Det krävdes ett kraftfullt ingripande av Maurice Thorez den 11 juni för att kommunistpartiets medlemmar skulle börja "se till att strejkerna avslutades", något som han begärt att de skulle göra med tanke på enigheten inom Folkfronten, vikten av att "inte skrämna upp mellanskikten" och med tanke på betydelsen av vad man uppnått i överenskommelsen i Matignon.³⁹

Men lugnet var långt ifrån återställt. På fabrikerna talades det om "Maquignon-avtalet" [ungskojaravtalet] och Eugène Hénaff medgav vid mötet med kommunistpartiets centralkommitté att "förträffliga revolutionära arbetare" såg detta avtal, som Benoît Frachon undertecknat, som "Jouhaux' tredje förräderi".⁴⁰ Jacques Chambaz sammanfattar det hela med att "ansvarslösa och provokativa element försökte nästla sig in i rörelsen i försök att få den att urarta och slå in på en äventyrlig väg", där han nämner trotskisternas initiativ. Chambaz skriver:

Politbyrån riktade sig till de arbetare som påverkats av dessa element när man den 9 juni slog fast varför läget i Frankrike inte var för-revolutionärt, och än mindre revolutionärt.⁴¹

I sin rapport om händelserna underströk Maurice Thorez också vikten av att "reagera mot de vänsteristiska tendenserna i rörelsen" och talade om "kamp på två fronter".⁴² Hénaff angrep en del ombud som han betecknade som "värtaliga" och "stora i käften".⁴³ Jouhaux* sade att den stora faran låg i "massornas impulsivitet" och att detta på varje fabrik utnyttjats av "oros-element", medan Roy ansåg att det "mindre handlade om provokatörer än goda kamrater, som väntade sig mer än vad man gett dem".⁴⁴

Nya organisations- och kampformer

I juni-juli vimlade det av uppgifter i arbetarpresen om detta uppsving på basplanet, viljan att skärpa och fortsätta aktionen och vägran att underkasta sig avtal som bedömdes som "otillräckliga": de återfinns enbart i negativ form i de fackliga organisationernas "varningar" för "okända element", "skumrask", "provokatörer, för "demagogiska överbud" och "fascist-agenter". Det är svårare att upptäcka – på grund av att kommunikeyerna ju var utgivna av den fackliga byråkratin – tendenserna till en spontan rörelse för nya organisationsformer, som tillämpade den direkta demokrati, som ju utgjorde just själva kärnan i det ursprungliga "sovjetsystemet". Några spår gör det ändå möjligt att dra upp konturerna av dem.

* Jacques Duclos (1896-1975). Medlem i franska KP sedan partiets grundande. CK-ledamot från 1926. Från 1931 partisekreterare. Medlem i Kominterns exekutivkommitté och senare i Kominforms ledning (1947-56).

³⁶ *Que Faire?*, n° 19, juli 1936.

³⁷ *Que Faire?*, n° 19, juli 1936, och *L'Humanité*, 4 juni 1936.

³⁸ *Le Peuple*, 10 juni 1936.

³⁹ *L'Humanité*, 13 juni 1936.

⁴⁰ André Ferrat, *a.a.*, "Intervention au CC du PC le 13 juin", sid. 32.

⁴¹ J Chambaz, *a.a.*, sid. 163-164. Författaren polemiserar här med Danos och Gibelins pionjärbete *Juni 36*.

⁴² *L'Humanité*, 13 juni 1936.

⁴³ Citerat av Ferrat, *a.a.*, sid. 32.

* Léon Jouhaux (1879-1954) fransk fackföreningsledare, generalsekreterare i CGT 1906-1947. Arresterades under ockupationen. 1948 var han med om att starta den konkurrerande fackliga centralorganisationen Force ouvrière (FO). Fick Nobels fredspris 1951

⁴⁴ Protokoll från nationella ledningsmötet CGT, *Le Peuple*, 26 september 1936.

På initiativ av strejkkommittén vid Hotchkissfabrikerna samlades ombud från först 33 och sedan 250 företag i regionen. De 350 ombud som var närvarande vid mötet den 12 juni ”fann det mycket värdefullt att bilda en samarbetskommitté mellan fabrikerna, som senare skulle kunna leda till nya segrar”.⁴⁵ Thorez, som välkomnade initiativet, påpekade genast att ”läget är ännu inte moget för sovjetmakt”.⁴⁶ Och ledningen för CGT påminde också ombuden om att ”de inte utgjorde någon ersättning för medlemsmötena i respektive fackförening”. Dumuoulin ansåg att den ofta ”överdrev” sina uppgifter.⁴⁷ Och det blev också så att de lokala kommittéerna inom CGT, som var tänkta som organ för propaganda och kontakter, dessa dagar förvandlades till direkt verkställande organ – Daniel Guérin talar om ”sovjeten” i Lilas⁴⁸ – som fick sådan betydelse att den fackliga centralorganisationen i Parisregionen fick ”påminna dem om att de inte på något vis var någon ersättning för respektive fackföreningar” och att ”de alltid måste vara underordnade ombudet för fackföreningen i fråga eller centralorganisationen”.⁴⁹

Man kan nu också se klara uttryck för arbetarnas vilja att ta över inte bara den fabrik som ockuperats utan också själva produktionen. Vid stormötet den 7 juni föreslog ett ombud för metallarbetarna på sina arbetskamraters vägnar att man ”oförväget skulle ta över arbetet i fortsättningen utan inblandning från arbetsgivarna”.⁵⁰ De 650 arbetarna vid choklad- och kexfabriken Delespaul-Havez i Marcq-en-Barœul bestämde sig för att själva driva fabriken och som, efter att el och vatten stängts av för dem, gratis delade ut till behövande i staden de varor som arbetsgivaren lagrat före ockupationen.⁵¹ Det var betecknande att det bara var *Le Temps*, som hade en kort nyhet om detta och att Folkfrontens tidningar inte andades minsta stavelse, som om man varit orolig för att gynna vad *Lutte ouvrière* betecknade som ”de mest dynamiska lösningarna riktade mot själva hjärtat i det kapitalistiska systemet”.

Minoritetsgrupperna stod inför en ny situation och reagerade utifrån tidigare analyser, den egna historien och egna traditioner. Även de togs på sängen och överflyglades av rörelsens omfattning. Åtminstone var Monatte och Trotskij, Pivert och Ferrat, överens med Monmousseau och Frachon på en punkt: strejkrörelsen i juni 1936 var den allra största någonsin i den franska arbetarrörelsens historia.

Monatte och ”kärnan” i *Revolution prolétarienne*

Monatte hade varit med om och deltagit i strejkvågorna 1907 och 1919-1920. Han var kategorisk: de kunde inte jämföras med 1936. Det avgörande enligt honom var att ”arbetarklassen återfått självförtroendet”. Och det var ingen tillfällighet. Han skrev: ”Bara det faktum att den bildats gjorde att Folkfrontsregeringen på sex månader gav arbetarklassen mer energi än vi vågat hoppas på.”⁵² Och plötsligt såg de båda ut att ha nästan samma mål. ”Utan Folkfronten hade inte den senaste strejkvågen kommit till stånd. Vi får i alla fall medge att den inte längre ger anledning till lika stora farhågor.”⁵³ Omfattningen av strejkvågen och de resultat den uppnått gav honom tillförsikt:

Vi får inte blunda för den avgörande betydelse Folkfronten haft. Det får inte råda något missförstånd på den punkten och vi måste avvisa de kategoriska omdömen och obarmhärtiga fördömanden som kommer från en del grupper och sekter [...]. Vi får inte rikta oss mot Folkfronts-

⁴⁵ *L'Humanité*, 13 juni 1936.

⁴⁶ *Ibidem*.

⁴⁷ *Le Peuple*, 26 september 1936.

⁴⁸ D Guérin, *a.a.*, sid. 120-123.

⁴⁹ Kommuniké publicerad i *Le Populaire*, 18 juni 1936.

⁵⁰ *Le Peuple*, 8 juni 1936.

⁵¹ *Le Temps*, 6 juli 1936, och *Lutte ouvrière*, 11 juli 1936.

⁵² Monatte, *a.a.*, sid. 177.

⁵³ *Ibidem*, sid. 131.

regeringen, vi får inte på något sätt ge den fackliga rörelsen skulden för att detta tillfälle blev ett misslyckande.⁵⁴

Till skillnad från dem som ansåg att man hade kunnat ”uppnå mer” handlade det i hans ögon mer om frågan om det skulle vara möjligt att ”i praktiken tillämpa allt som uppnåtts”.

För Monatte var det alltså inte ”revolutionen som inletts”.⁵⁵ Och man får leta förgäves efter något kritiskt från hans penna om Thorez uttalande om att det gällde att ”veta hur man avslutar en strejk”. Det verkar som om kärnan inom *Revolution prolétarienne* under rådande omständigheter var överens med Thorez och ledningen för Folkfronten, i varje fall på denna punkt. I samma nummer av *Revolution prolétarienne*, och efter Monattes artikel, berättar Marcel Roy om ”de ansträngningar som krävts för att övertyga många kamrater om att detta avtal bara var en första etapp”. Han sade också att det varit på vippen att oppositionen på mötena med fabriksombuden fått det hela ”att gå i stöpet”, när man varit ”alldeles nära målet”, skrev han.⁵⁶

Trotsky och bildandet av POI

I mars hade Trotsky, i ett förord till en nytgåva av *Kommunismen och terrorn* och under rubriken *Défense du terrorism* [Till försvar av terrorismen], skrivit ett veritabelt manifest mot Folkfrontens politik.⁵⁷ Han såg demonstrationen vid *Mur des Fédérés* [Den mur på Père Lachaise-kyrkogården i Paris där många avrättades under Pariskommunen, ö.a] och valresultatet som uttryck för att väljarna röstat långt till vänster och att det radikala partiet sluppit undan katastrofen bara tack vare alliansen med arbetarpartierna. En majoritet av dem som röstat på kommunisterna hade gett klart prov på sin vilja att gå så långt till vänster som möjligt, att de mer letade efter en revolutionär linje än att känna något förtroende för Folkfrontens återhållsamma program. Han framhöll att det viktigaste resultatet av detta val var att ha drivit fram en regering med socialistisk karaktär mot generalstabernas vilja. Dessa hade inte tänkt sig något mer än en regering under det radikala partiets ledning.

Trotsky ifrågasatte därefter att strejkvägen utlösts på grund av de förhoppningar arbetarna hyste om regeringen Blum.* Tvärtom ansåg han att det var deras brist på förtroende för regeringens förmåga som fått dem att skrida till handling, för att hjälpa den ”på proletärt vis”. Den 9 juni skrev han *La révolution française a commencé* [Den franska revolutionen har börjat].⁵⁸ Det som inträffat ...

Det är inte fackliga strejker som har ägt rum. Det är inte bara strejker. Det är en *Strejk*. Det är de förtrycktas uppmarsch mot förtryckarna. Det är en klassisk inledning av en revolution.⁵⁹

Det mest betydelsefulla enligt honom var att arbetarna kastat sig ut i denna storartade improvisation, utan ledning, utan generalstab, utan plan eller program. Genom denna mobilisering hade de blivit medvetna om sin styrka och på alla fabriker hade nya ledare uppstått.

Även om Trotsky var övertygad om att strejkerna i juni var ett bevis på rörelsens organiskt revolutionära karaktär och att den öppnade dörren till en ny etapp på en högre nivå då sovjeterna skulle bildas satte han ändå inga förhoppningar till att ledningarna för Folkfronten omedelbart

⁵⁴ *Ibidem*, sid. 177

⁵⁵ *Ibidem*, sid. 182

⁵⁶ Marcel Roy, ”De la volonté, de l’action des métallurgistes est sortie la victoire” [Genom sin vilja, genom sitt agerande har metallarbetarna uppnått seger], *Révolution prolétarienne*, 10 juli 1936.

⁵⁷ ”La France a un tournant” [Frankrike vid en vändpunkt], 28 mars, i *Où va la France?*, 2 utg., sid. 103-108. [sv. övers [Frankrike vid vändpunkten](#)]

* Léon Blum (1872-1950), ledare för det socialistiska partiet SFIO 1920-1940. I spetsen för Folkfrontsregeringen juni 1936 – juni 1937.

⁵⁸ *Lutte ouvrière*, 20 juni 1936. [sv. övers. [Den franska revolutionen har börjat](#)]

⁵⁹ *Ibidem*.

skulle bli ifrånkörda genom någon fortsättning på rörelsen efter avtalet i Matignon och Thorez' tal. För att komma vidare behövde proletariatet en ledning, som bara kunde svetsas samman om revolutionärerna förmådde nå och vinna över de nya ledarna för rörelserna, männen från juni 1936.

Men redan på förhand står en sak klar: den andra vågen kommer inte på långa vägar att vara lika fredlig, nästan godmodig och vårlig som den första. Den kommer att vara mognare, envisare och hårdare, eftersom den kommer att bero på att massorna har blivit besvikna på de praktiska resultaten av Folkfrontens politik och sitt eget första initiativ.⁶⁰

Enda problemet med denna etapp – då massorna skulle få strida inte bara trots de officiella organisationerna, utan mot dem – var huruvida den skulle sluta med att slås ned som i juni 1848 eller som ett halvt nederlag, som förberedelse för segern, som julidagarna 1917. Svaret berodde bara på revolutionärernas förmåga att bygga den nya ledning massorna hade behov av.

Och just när det gällde den frågan var Trotskijs kommentarer om sina kamrater i Frankrike präglade av stränghet och rent av pessimism. Ändå hade strejkvågen gett dem ny energi. I början av juni hade de bildat – alla tillsammans – *Parti ouvrier internationaliste*. Det nya ”partiet” var inte ute efter att försköna verkligheten. Att det bildats, skrev han, ”betydde i sig ingenting”. I kampen mot den strömning där massorna lutade åt Folkfrontens borgerligt demokratiska lösning utgjorde det bara ”en första blygsam etapp”. POI förklarade att dess första uppgift måste vara ”att kämpa för sammanslagning med de grupper och strömningar, som var på väg att mer eller mindre uttalat ställa sig på klasskampens sida, även inom de opportunistiska partierna”.⁶¹

POI hade knappt hunnit bildas när det – för första gången – angreps av Folkfrontsregeringen. De första numren av tidningen *Lutte ouvrière* beslagtogs och ledningen åtalades för att ha manat till bildande av arbetarmiliser och fabrikskommittéer.

Gauche révolutionnaire

Händelserna i juni 1936 tycktes bara vidga klyftan mellan Trotskij och Pivert, som stått varandra så nära ett år innan. Piverts anhängare verkade till och med ha glömt talet om att ”kämpa försiktigt”. Strax före bildandet av regeringen Blum röstade de på SFIO:s kongress i Huyghens, för en resolution där ”regeringen Blum” betecknades som ”ett försök till maktutövning” inom ramen för kapitalism och legalt agerande. Maktövertagande avvisades och därmed också revolutionära aktioner, som gick längre än detta försök. *Gauche révolutionnaire* gav därmed sitt stöd till vad Daniel Guérin betecknar som *Folkfront n° 1*. Betecknande i detta sammanhang var Marceau Piverts omtalade artikel ”Allt är möjligt”, där den djärvaste parollen var ”Folkkommittéer som kunde dra med all proletär energi i rörelsen utan att därför störa, tvärtom, partiets och fackföreningarnas utveckling”.⁶² Piverts ”allt är möjligt” fick i själva verket uppfattas som ”allt är möjligt under regeringen Blums ledning”, en bekräftelse på det förtroende som Trotskij sedan ett år tillbaka oupphörligt och våldsamt kritiserat Pivert för.

Men Marceau Pivert skulle gå längre ändå genom att sätta sig i regeringens generalsekretariat, där han på uppdrag av Blum kontrollerade informationspolitiken. Förutom Daniel Guérin gick alla ledare för *Gauche révolutionnaire* med på detta ”uppdrag”, som ju definitivt skulle knyta dem, för att tala med Guérin, ”med ett rep om tassens”, till Folkfronten och inränga dem i dess led och mot alla försök att ”köra förbi” den.⁶³

⁶⁰ *Ibidem*.

⁶¹ *La Lutte des classes*, juni 1936.

⁶² *Le Populaire*, 27 maj 1936. Återgivet i bilaga till D Guérin, *a.a.*, sid. 301-304 och Lefranc, *a.a.*, sid. 450-453.

⁶³ Guérin, *a.a.*, sid. 108-111.

Ferrat och *Que Faire*?

Oppositionen inom kommunisterna skulle däremot ta strid. Den 25 maj tog Ferrat till orda i centralkommittén angående partiets inställning till regeringen Blum:

Jag tror inte att en kommunist ska ha några illusioner om den kommande regeringen. Det är inte någon revolutionär regering. Vi vet sedan länge att i rådande läge, om inte regeringen, oavsett hur den ser ut, krossar den kapitalistiska statsapparaten, kommer den inte att vara något annat än en rådgivande församling åt bourgeoisien.⁶⁴

I Ferrats ögon var regeringen Blum, som Pivert ansåg kunna göra ”allt möjligt”, bara en borgerlig regering och att kommunistpartiet måste slå vakt om alla möjligheter att kritisera den och fördöma alla kapitulationer som var att vänta. Kommunistpartiet måste säga till arbetarna, ”Ni kommer bara att få det ni lyckas kämpa till er genom egna klassaktioner”.⁶⁵

I *L'Humanité* stod inget att läsa om detta inlägg, som förblev okänt ute i partiet. Men risken var ändå stor att denna opposition från en person i ledande ställning skulle knyta an till de tendenser att gå vidare som kommit till uttryck under strejkvågen. Den 10 juni beslutade politbyrån att inkalla centralkommittén den 13 och då föreslå uteslutning av André Ferrat. Den 11, på ett informationsmöte för medlemmarna i sporthallen Jean-Jaurès, lät Thorez i förbigående meddela att ”en medlem av centralkommittén är oenig om Folkfrontens taktik” (i *L'Humanité* kom Ferrats namn att stavas Fennot).⁶⁶ I Grange-aux-Belles presenterade Jacques Duclos en veritabel anklagelseakt mot Ferrat – som var på plats där – och nämnde hans kritik av Kominterns taktik i Tyskland, hans kritik av Stalins uttalande [om försvar av nationen], och kritiken av Folkfronten mer allmänt. Ferrat begärde ordet men blev vägrad att yttra sig. Säkerhetsavdelningen grep honom och höll honom bakom talarstolen tills mötet var avslutats. Händelsen orsakade förvirring och oro.⁶⁷

I *L'Humanité* den 12 juni publicerades centralkommitténs direktiv, men också en kommuniké från den 5 juni, där metallfacket manade till fortsättning av strejkerna mot arbetsgivarnas enivishet. Samma dag meddelade *L'Humanité* att den ”skyldige”, Raveau, till att metallfackets kommuniké publicerats var avskedad. Han hade ”underlättat manövrerna från arbetarklassens fiender”.⁶⁸ *Paris-soir* skrev att ”det energiska beslut som de ansvariga i kommunistpartiet fattat gentemot en av sina egna” underlättade återupptagandet av förhandlingarna ”i en lugnare och tryggare atmosfär”.⁶⁹

Den 13 juni togs ”affären Ferrat” upp inför centralkommittén. Den ”anklagade” fick förklara sig om tidigare oenighet och sitt missnöje med ledningens nuvarande positioner. ”Partiledningen har hamnat i konflikt med arbetarklassens avantgarde”, sade han. Politiken med ”orubbligt stöd” till regeringen Blum ”leder i själva verket partiet till samarbete med bourgeoisien för att bromsa och knäcka proletariats strejkrörelse”.⁷⁰ Det som han råkat ut för visade hur ledningen bestämt sig för att dölja sanningen för medlemmarna, dess vägran att låta en politisk diskussion bli av. Med hänvisning till de resolutioner om kommunistpartiernas organisation, som antogs på Kominterns tredje kongress, utropade han:

⁶⁴ A Ferrat, *a.a.*, sid. 27.

⁶⁵ *Ibidem*, sid. 28.

⁶⁶ *L'Humanité*, 13 juni 1936.

⁶⁷ *Que Faire?*, n° 19 juli 1936.

⁶⁸ Kommuniké av kommunistpartiets centralkommitté i *L'Humanité* och *Le Populaire* 13 juni 1936. Raveau var ”ansvarig för avdelningen samhällsfrågor”. Efter att han avsatts publicerades inte längre – kanske var det en tillfällighet – några rapporter om ombudens möten, utan bara resolutioner som helt följde partilinjen. Att notera är också att i samma nummer av *L'Humanité* återfanns en rapport om det möte med de strejkandes ombud som anordnats av strejkkommittén vid Hotchkiss. Inga fler rapporter av det slaget förekom därefter.

⁶⁹ *Paris-soir*, 13 juni 1936.

⁷⁰ A Ferrat, *a.a.*, sid. 31.

Den antikommunistiska princip, som består i att under hot om uteslutning fordra total uppslutning bakom en förment ofelbar ledning har ersatt principen om demokratisk centralism.⁷¹

Centralkommittén, som ansåg att den politiska linje Ferrat stödde var ”äventyrspolitisk” och ”påminde om trotskisternas plattform”, beslutade enhälligt att utesluta honom.⁷²

Ferrat anslöt sig då till gruppen kring *Que Faire?* I denna tidskrift var det Kagan, under pseudonymen Pierre Lenoir, som behandlade strejkrörelsen. ”Strejkkommittéerna och fabriksombuden är frön till sovjetorganisationer”, skrev han.

När 587 ombud som representanter för 243 fabriker i Parisregionen samlades i Paris den 10 juni för att fatta beslut om det fortsatta agerandet, vad var detta om inte fröet till en sovjet?

För de oppositionella kommunisterna ”räckte det” då att få detta frö att gro.

Det räcker med att göra dessa möten regelbundna, att upprätta en permanent byrå, det räcker om ombuden och de som de representerar inser den oerhörda betydelsen av de institutioner de just skapat för att denna faktiska sovjet ska bli ett verkligt organ i kampen mot makten, en del av den kommande revolutionära arbetarmakten.⁷³

I detta läge, ”inför det enhälliga beslutet av metallarbetarnas ombud att fortsätta strejken tills total seger uppnåtts kan den deklaration Thorez hade det bedrövliga modet att framföra inte betecknas som något annat än en handling som gynnar arbetsgivarna”.⁷⁴

Ändå ville inte *Que Faire?* korrigera sin linje om att få kommunistpartiet och Folkfronten ”på fötter”. Lenoir fortsatte att skilja mellan ”den laglydiga Folkfronten” kring Blums regering, som han ansåg vara ute efter att rädda det borgerliga samhället genom att avleda massornas revolutionära iver, och den ”verkliga folkfronten”, där massorna kämpade för bröd, fred, frihet och där de själva hade utgången i sina händer ...⁷⁵

Ett första bokslut

Det är obestriddligt att ledningen för kommunistpartiet mot Ferrat riktade sig mot fröet till en revolutionär oppositionen, eller, om man föredrar att uttrycka sig så, en ”ledning för förändring”, som hade kunnat ta ledningen för strejkrörelserna. Berodde detta bara på att de medvetna oppositionella i kommunistpartiet var mer beslutsamma än de som var i socialistpartiet? Man kan betvivla detta. På kommunistpartiets konferens i juli erkände Maurice Thorez styrkan i den ”vänsteristiska” strömningen, när han apropå de nya partimedlemmarna utropade: ”de tror att vår propagandaparoll, sovjeterna överallt, kan och bör förverkligas omedelbart.”⁷⁶ Och det hela var omfattande. På ett möte med ledningen för CGT gjorde Marcel Roy samma analys om vad han kallade ”nyttillkomna” till CGT: ”de förväntar sig att *Rassemblement populaire* ska spränga ramarna för det kapitalistiska systemet i luften, trots att det i själva verket inte är möjligt”.⁷⁷ Det är obestriddligt att de unga män som utmärkt sig, ledarna, för det mesta helt spontant, för strejkerna i juni 1936 hade anslutit sig till kommunistpartiet därför att de såg det som ett revolutionärt parti: risken för att bli överflyglad den sommaren hade av detta skäl varit mer accentuerad i kommunistpartiet än i SFIO. Och det är mycket troligt att de hundratals brev Ferrat fick efter uteslutningen bara delvis avspeglade denna kollision mellan kommunistpartiets politik och de unga arbetare där inte en enda en av dem

⁷¹ *Ibidem*, sid. 37.

⁷² *L'Humanité*, 7 juli 1936.

⁷³ Pierre Lenoir, ”La classe ouvrière est entrée en mouvement” [Arbetarklassen är i rörelse], *Que Faire?*, n° 19, juli 1936.

⁷⁴ *Ibidem*.

⁷⁵ *Ibidem*.

⁷⁶ *L'Humanité*, 12 juli 1936.

⁷⁷ *Le Peuple*, 26 september 1936.

kände Ferrat och heller inte var kapabla att bedöma betydelsen och omfånget av hans opposition och att han blev utesluten.

Men det kvarstår att ”affären Ferrat”, under strejkvågens höjdpunkt, inte fick några följder. Arbetarklassen var rusig av sin egen styrka. ”Den smittsamma entusiasm som bubblar i de stora folkmassor som Folkfronten samlat [...] som kulmen på en enorm våg av entusiasm”, som Ferrat själv för övrigt hade sagt på kommunistpartiets nationella konferens i juli⁷⁸, dränkte minoriteternas alltför lite samstämmiga och tunna röster. Sommaren 1936 kom också den första ”betalda semestern”, som arbetarna njöt av att ha erövat. Det var också då spanska inbördeskriget inleddes och skulle ge upphov till en konflikt mellan ”revolution” och att ”vinna kriget”, som i mångas ögon skulle översättas till en konflikt mellan revolutionär ”romantik” och revolutionär ”realism”. Och slutligen var det också de som utrotningen startade av bolsjevikernas gamla garde med den första Moskvarättegången, ett hårt slag mot arbetarnas optimism, mot det oskuldsfulla självförtroende och entusiasm som karakteriserat rörelsen i juni 1936 och gynnat tendenserna att strunta i de ramar som partierna i Folkfronten satt upp.

Efter framgångarna, de första nederlagen

Och i själva verket, så fort strejkerna avslutats, samtidigt som parlamentet röstade om de ”sociala lagarna” där arbetarnas seger stadfästes, började sönderfallet, från arbetsgivarhåll började man ifrågasätta landvinningarna, och den ansträngningarna från ledningarna för partier och fackföreningar att nöta ut arbetarnas moral.

Den 7 juli ställde Bienvenu-Martin, senator för det radikala partiet, frågan ”om regeringen tänkte tolerera nya ockupationer av fabriker och gårdar”. Inrikesministern, socialisten Salengro, svarade:

Jag upprepar att regeringen är besluten att säkra den allmänna ordningen och om man i morgon skulle försöka sig på ockupationer av varuhus, kontor, fabriker, gårdar, är regeringen redo att med alla medel sätta stopp för det.⁷⁹

Visserligen underlät varken CGT eller kommunistpartiet att protestera mot detta lätt maskerade hot om att i framtiden använda våld för att evakuera ockuperade fabriker. Men båda var ändå överens om att inte längre ta till ockupationer, som de ansåg ”inte längre nödvändiga”. Jouhaux uttryckte CGT-ledningens enhälliga uppfattning när han förklarade:

Om fabriksockupationer inte längre ska användas på grund av den rädsla de skapar hos folkopinionen, den oro de leder till, det sönderfall de i sig kan innebära, om fabriker inte längre ska ockuperas, måste fabriker ”neutraliseras” i händelse av strejk. Dvs när en majoritet arbetare ställt vissa krav och dessa krav inte tillgodosetts och det leder till strejk ska fabriken stängas.⁸⁰

Vilket [kommunisten] Benoît Frachon bekräftade:

Vi säger dem öppet att en fortsatt agitation för strejk, en fortsatt ockupation av fabriker, inte är till nytta för dem. Ockupation av fabriker är inte enda formen av strejk och strejk är inte enda sättet att få sina krav tillgodosedda.⁸¹

Men här och var startade ändå nya strejker och fabriksockupationer. I norr inleddes en strejk på textilfabrikerna i Lille och dess omgivningar mot arbetsgivarnas vägran att höja lönerna: 33 000 män och kvinnor ockuperade 113 företag. Inrikesminister Roger Salengro begav sig den 14 till ett möte med ombud för de strejkande och vädjade till dem att avsluta ockupa-

⁷⁸ Ferrat, *a.a.*, sid. 13.

⁷⁹ Publicerat i dagstidningarna den 8 juli 1936.

⁸⁰ *Le Peuple*, 26 september 1936.

⁸¹ *L'Humanité*, 13 juli 1936.

tionen om de inte genom sin envishet ville riskera att regeringen skulle falla. Ett av ombuden påminde honom då om att han nyligen i ett tal sagt att ”om man skulle störta regeringen skulle gatan och alla arbetare resa sig”. Kommunistledarna Marthe Desrumeaux och Bourneton anslöt sig till Salengros uppmaningar. Men ombuden röstade ändå emot att avsluta ockupationerna. Ett initiativ i sista stund ledde till en kompromiss: att lämna fabrikslokalerna men vara redo att återuppta ockupationen om inte arbetsgivarna gav vika. Den här gången blev beslutet, med knapp majoritet, att upphöra med ockupationen. Dagen därpå sade arbetsgivarna nej till alla kompromisser och de strejkande återupptog ockupationen.⁸²

Samtidigt började agitationen på nytt i Paris. Den 8 september strejkade man en timme hos chokladtillverkaren Sucard⁸³, en entimmas strejk bland arbetarna på choklad- och sötsaksfabriker sedan arbetsgivarna plötsligt avbrutit de förhandlingar om kollektivavtal, som pågått i två månader.⁸⁴ Sedan 20 ritare avskedats inledde de 1 200 arbetarna vid fabriken i Sautter-Harlé en ockupation.⁸⁵ Man valde en strejkkommitté och hissade den röda fanan med bokstäverna CGT på fabriksbyggnaden.⁸⁶ Några dagar senare strejkade man vid elva chokladtillverkare, bl a på rue des Gourmets i femtonde arrondissementet i Paris med 150 anställda.⁸⁷ Nu var dödläget totalt. Strejkkommittén i Sautter-Harlé ville lika lite som den på rue des Gourmets höra talas om några kompromisser: ockupationen fortsatte. Efter hårda sammandrabbningar kunde polisen den 9 evakuera chokladfabriken. Den kommunistiske parlamentsledamoten Michels, som var på plats, protesterade, men det några solidaritetsaktioner kom aldrig till stånd.⁸⁸ Den 16 talade den kommunistiske parlamentsledamoten Georges Cogniot inför ett stormöte med de strejkande på Suchard och lyckades få dem att avsluta ockupationen.⁸⁹ Och fabriken i Sautter-Harlé, där de strejkande efter attacken på chokladtillverkaren på rue des Gourmets vidtagit försvarsåtgärder, tvångsövertogs av myndigheterna med hänvisning till försvarsintressen. Enligt *L'Humanité* skedde det ”i god ordning”⁹⁰, enligt *Lutte ouvrière* var arbetarna rasande. Arbetet återupptogs utan några garantier för att företagsledningen skulle ändra sig om de avskedanden, som varit orsaken till den strejk som pågått i 32 dagar.⁹¹ CGT:s avdelning förklarade med hänvisning till ”landets allmänna intresse”:

I rådande läge måste det gå att hitta lösningar på de oundvikliga motsättningarna mellan arbetarnas och arbetsgivarnas organisationer utan att behöva tillgripa arbetsnedläggelser, strejker eller lock-out och fabriksockupationer. I stället måste man försöka hitta metoder för diskussion och lösningar, som ger alla garantier om opartiskhet och trygghet. Det handlar om verklig demokrati om man kan jämställa arbetarnas rättigheter med rätten till egendom och strävar efter att hitta lösningar, som leder till social rättvisa och trygghet.⁹²

Och inför eleverna vid metallfackets skola i Paris sade Benoît Frachon:

Vi är medvetna om att fackliga aktiva sett till att många konfliktämnen inte lett till strejker. Vi skulle vilja att ni gör ännu mer. Jag vet att det är svårt att bemästra otåligheten, förolämpningar och oförrätter blir fler och fler. Men det gäller att hålla huvudet kallt och inte ge efter för provokationer.

Och lite senare vid samma tillfälle:

⁸² *Lutte ouvrière*, 19 september 1936.

⁸³ *L'Humanité*, 9 september 1936.

⁸⁴ *L'Humanité*, 10 september 1936.

⁸⁵ *L'Humanité*, 15 september 1936.

⁸⁶ Reportage av L Nicolas (pseudonym för Lazarévitch) i *Révolution prolétarienne*, 10 oktober 1936.

⁸⁷ *L'Humanité*, 22, 23, 24 september 1936.

⁸⁸ *L'Humanité*, 12 oktober 1936.

⁸⁹ *L'Humanité*, 30 oktober 1936.

⁹⁰ *L'Humanité*, 10 oktober 1936, undertecknad Ch. Doucet.

⁹¹ I november lev 110 arbetare och tekniker avskedade, *Lutte ouvrière*, 14 november 1936.

⁹² Kommuniké av CGT:s ledning, *L'Humanité*, 17 oktober 1936.

Vi säger det uppriktigt till er. För närvarande har ni inget intresse av att det blir fler fabriks-ockupationer.⁹³

När arbetsgivarna på Suchard lät beväpnade vakter omringa arbetarna, när fabriksledningen vid Sautter-Harlé inte bara höll fast vid de avskedanden som aviserats, utan lät avskeda ytterligare 69 arbetare, och det hjälpte inte att parlamentsledamoten Cogniot påminde skiljedomaren om att det var han själv som sett till att arbetarna frivilligt lämnat fabrikslokalerna⁹⁴: besluten låg ändå fast. Det såg ut som om partierna i Folkfronten och fackföreningsledningarna fått bukt med ”missbruket av strejkvapnet”, som Dumoulin klagade över på mötet med ledningen för CGT i september. Frågan var nu om allt gått i enlighet med Sémards, f d sekreterare i kommunistpartiet och ledare för facket bland de järnvägsanställda, önskemål: ”Dessa arbetare måste disciplineras, utan att använda tvång och utan att de får intrycket att deras intressen förråtts.”⁹⁵

Norra Frankrike skulle åter avlösa Parisregionen. Den 18 november gick 2 500 metallarbetare i strejk i Fives-Lille i protest mot att ett av deras ombud avskedats, kopparslagaren Emile Meyer, som *Lutte ouvrière* betecknade som ”revolutionär aktivist”.⁹⁶ Protesterna spred sig. Den nye inrikesministern Dormoy krävde att ockupationen skulle upphöra. I ett telegram uppmanade [regeringschefen] Blum dem att ”ge efter av patriotiska skäl”. Fackliga representanter tog steg för att få till stånd en ”neutralisering” av konflikten som skulle leda till att en evakuering av fabrikena godtogs. Den 20 hölls ett stormigt möte med ombuden i Valenciennes. Den kommunistiske parlamentsledamoten Musmeaux gav sitt stöd till de fackliga sekreterare som försökte avvärja en utvidgning av strejkerna. Den 30 beslutade metallfacket att försöka tygla strejken: man krävde omedelbar tillämpning av 48 timmars-veckan, en löneförhöjning på 15 procent och förbättringar av kollektivavtalet.⁹⁷ Nu var 15 000 ute i strejk och R Temat, sekreterare i metallfackets federation skrev: ”Arbetare inom stålindustrin, inga vilda aktioner, var disciplinerade och håll ständig kontakt med facket.”⁹⁸ Inför de strejkande i Maubeuge använde Benoît Frachon ett mer kraftfullt språkbruk: ”Vi är i stånd att se till att de arbetare som gått ut i strid får effektivt stöd av andra delar av arbetarklassen.”⁹⁹ Det var ju just vad de strejkande krävde och som CGT förvägrade dem. I kraftiga rubriker publicerade *L'Humanité* den 25 december en kommuniké från metallarbetarna i Paris, som förnekade allt tal om någon omedelbar generalstrejk inom metallindustrin: ”en provokation som metallarbetarna och deras organisationer vänder sig upprört mot”.¹⁰⁰ Under tiden hade regeringen och fackföreningarna enats om att införa obligatorisk skiljedom, något som enligt Jouhaux blivit nödvändigt på grund av ”[arbetsgivarorganisationen] CGPF:s manövrerande där man avbrutit förhandlingarna och försökte dra in arbetarklassen i en obetänksam aktion”.¹⁰¹ Metallarbetarna i norr var nu isolerade och gav upp efter 53 dagars strejk. Lönerna höjdes med 9 procent, men strejkdagarna kompenserades inte. Framför allt stod avskedandet av Emile Meyer fast. Enligt *L'Humanité* skulle de arbetare som återupptagit arbetet ”visa honom sina sympatier i en gripande manifestation”.¹⁰² Totalt blev för övrigt 81 personer avskedade.¹⁰³

⁹³ Utdrag från denna konferens, *L'Humanité*, 21 oktober 1936.

⁹⁴ Brev från Cogniot till statens representant Cahen-Salvador, som medlade i konflikten, *L'Humanité*, 30 oktober 1936.

⁹⁵ Protokoll från möte med ledningen för CGT i *Le Peuple*, 26 september 1936.

⁹⁶ *Lutte ouvrière*, 27 november 1936. I *Juin 36* använder också Jean Roos uttrycket ”revolutionär aktivist” om Emile Meyer, som *L'Humanité* också stavar ”Mayer”.

⁹⁷ *Ibidem*.

⁹⁸ *L'Humanité*, 11 december 1936.

⁹⁹ *L'Humanité*, 21 december 1936.

¹⁰⁰ *L'Humanité*, 25 december 1936.

¹⁰¹ Protokoll från Jouhaux' inlägg på mötet med CGT:s ledning, *L'Humanité*, 8 december 1936.

¹⁰² *L'Humanité*, 12 januari 1937.

Sedan juni 1936, och framför allt från september, hade läget bara fortsatt att förvärras. Blums regering hade blivit tvungen att devalvera francen. Den hade varken lyckats förhindra den kapitalflykt som förlamade statskassan eller de prisökningar som ominstgjorde löneökningarna. Arbetsgivarnas motattack kom i gång och de lyckades driva igenom rätten att kunna avskeda.¹⁰⁴ De [högerextrema] ”ligor” som upplöstes kunde bildas på nytt med nya namn och de la Roques* PSF, som utgjorde en förlängning av *les Croix-de-Feu* [Eldkorset], utökade antalet demonstrationer, som arbetarna uppfattade som klara provokationer, särskilt när de förekom i de förorter som arbetarna såg som sina egna. Regeringen hade varken gjort någon utrensning i armén, polisen eller förvaltningsapparaten. Besvikelsen kunde mäta sig med de stora förhoppningar som funnits. Oro uppstod först – som var att vänta – inom SFIO, där medlemmarna av *Gauche révolutionnaire* kände det som att de blivit lurade. Många höll med Collinet när denne kritiserade Pivert för att ha godkänt icke-inblandningen i Spanien. Alla var chockerade över de stämningar av ”helig nationell allians” som rått i Paris i samband med ceremonin den 11 november [högtidlighållandet av vapenstilleståndet i första världskriget, den 11 november 1918, ö.a.] För dem var ”neutraliseringen” av fabrikerna och regeringens beslut om ”skiljedom” bara ett sätt att försöka lura arbetarna.¹⁰⁵ I början av 1937 avgick Marceau Pivert från sitt uppdrag i regeringens generalsekretariat: ”Jag kan inte gå med på att kapitulera för militarismen och bankerna [...]. Jag kan varken ge mitt samtycke till borgfred eller nationell samling”, skrev han.¹⁰⁶ För första gången censurerades en av hans artiklar för *Le Populaire*. I cirkulär n° 273 från SFIO:s sekretariat talades det om att *Gauche révolutionnaire* försökt ”ställa till oreda” och att ”bestraffningsåtgärder” kunde bli ”nödvändiga”.¹⁰⁷ Det var vid samma tid som Blum riktade sig till statstjänstemännen och begärde ”en paus”: det fick vara slut på att komma med nya krav.

Det var med all säkerhet stämningarna inom arbetarklassen, som sekreteraren – en reformist – för livsmedelsförsörjningen i Le Savoie beskrev i början av mars i en rapport till ledningen för CGT:

Det kommer att bli svårt att hålla tillbaka kamraterna värst länge till. Att facket inte ställer sig bakom de protester som en del kräver är bra. Men jag är orolig för att vi kommer att bli överkörda [...]. Om vi i morgon inte klarar av att få arbetarna att förstå [...] att vi måste vänta lite till, kommer vi att bli överflyglade.

Och sedan fortsatte han:

Om vi inte gör något, om vi för att skydda regeringen låter våra fackliga organisationer krossas, om vi tillåter arbetsgivarnas att fortsätta med repressalierna, om inte lagar för att skydda arbetarna tillämpas, kommer massorna att bli avogt inställda till regeringen och Folkfronten.¹⁰⁸

Krisen för folkfronten 1937

Mars 1937 utgjorde en vändpunkt i Folkfrontens historia. Den 1 mars publicerades Marceau Piverts avgångsbrev. Den 5 mars tillsatte regeringen Blum experterna Jacques Rueff och Paul

¹⁰³ *Lutte ouvrière*, 1 januari 1937.

¹⁰⁴ Se avsnittet om hur skiljedomen avgränsat ombudens rättigheter, *L'Humanité*, 24 januari 1937. En av skiljedomarna var medlem av kommunistpartiet. *L'Usine*, en av arbetsgivarnas tidningar, hyllade den 28 januari detta avsnitt, som skulle bli rättsligt vägledande.

* François de La Rocque (1885–1946) var från 1930 ledare för det högerextrema Eldkorset (*Croix-de-Feu*), som upplöstes 1936, efter vilket han grundade Parti Social Français (PSF), som till en början växte snabbt, men som upplöstes redan 1940.

¹⁰⁵ D Guérin, *a.a.*, sid. 151-156.

¹⁰⁶ Citerat av Lefranc, *a.a.*, sid. 233, med preciseringen att Piverts avgångsbrev, som blev känt den 28 februari, publicerades i *La Vague* den 1 mars.

¹⁰⁷ Citerat i Guérin, *a.a.*, sid. 157.

¹⁰⁸ ”Le travailleur de l'alimentation”, citerat i *Le Drapeau rouge*, n° 17, 7 maj 1937.

Baudoin i ledningen för valutaregleringen. De beslut som fattades vid regeringssammanträdet den 5 mars gillades av näringslivet. I *Le Temps* hette det: ”Kan bara uppskattas” och, som G Lefranc noterat, ”Paul Reynaud triumferar”.¹⁰⁹ Speciallånet för ”nationens försvar” kunde täckas inom några timmar. Samtidigt blev ledningen för byggfacket utvisslade på stormöten¹¹⁰, en lång strejk bland arbetarna på Världsutställningen kunde nått och jämt undvikas och begränsas till 24 timmar.¹¹¹ ”Atmosfären” skilde sig klart från vad som varit fallet 1936. Bland arbetarklassen var det socialistpartiet som fick betala priset för missnöjet. Motsättningar mellan SFIO och kommunistpartiet om utrikespolitiken och framför allt icke-interventionspolitiken [i Spanien] ledde till att kommunisterna lade ned rösterna vid förtroendestämman den 4 december 1936. Vid ett fyllnadsval i Le Doubs var det på vippen att alliansen mellan kommunisterna och SFIO lokalt, något som socialistpartiet central motsatt sig, besegrat det radikala partiets kandidat. Allt såg ut att gå mot en splittring av Folkfronten och en skiljelinje såg också ut att gå rakt genom SFIO. Det var åtminstone förhoppningen bland dem som hela tiden försökt ställa en Folkfront mot en annan.

Då inträffade den händelse som nått och jämt hade kunnat undvikas i Montreuil den 17 februari och därefter i Suresnes den 21. [Det högerextrema] PSF anordnade den 16 mars ett möte i Clichy, som inrikesministern Marx Dormoy vägrade att förbjuda, vilket de folkvalda och Folkfrontens lokala kommitté krävt. Den socialistiske borgmästaren i Clichy, Auffray, den lokalt valde Nalle och parlamentsledamoten Honel, båda kommunister, manade till motdemonstrationer. Det gällde att ”massivt visa folkets fiender att kapitalets och den internationella fascismens representanter inte har något att göra i en stad som vill leva i frihet”.¹¹² Dormoy hade skickat dit en stor ordningsstyrka, som ingrep när demonstranterna, arbetare och företrädare för partierna lokalt, försökte ta sig in på Olympiabiografen, där PSF:s möte skulle äga rum. Poliserna började med att gå hårt fram för att därefter öppna eld under oklara omständigheter. Fem personer dödades och flera hundra skadades, bl a Blums egen kabinettschef, som blivit larmad om vad som pågick. Kvant i elva på kvällen kom Maurice Thorez till stadshuset i Clichy, men ville inte från balkongen tala till de arbetare, som trängdes på torget.¹¹³ Enligt vittnesmål från en kommunistpartimedlem, vilket återgavs i *Lutte ouvrière*, vädjade han om lugn och krävde att inrikesminister Dormoy skulle avgå. Därefter kallade han de arbetare som krävde arbetarmiliser för ”jävla trotskister”.¹¹⁴

Arbetarnas reaktion kom omedelbart: strejker som ofta ackompanjerades av ”utrensning” av personer på ansvarsnivå, som betecknades som ”fascister”. Helt och hållet ”politiska” strejker, vilka, som tidningen *Le Temps* framhöll, inte hade några som helst samband med rent yrkesmässiga krav, dessutom ”olagliga” strejker, eftersom man inte tog någon hänsyn till de nyligen antagna lagarna om medling och skiljedom.¹¹⁵ I sin skildring av de stora dragen i rörelsen skriver Pierre Naville* att man kunde se det som ”en gigantisk protest mot Blums kapitulationspolitik”.¹¹⁶ Kravet, som växte fram på alla fabriker, att de ansvariga för ”ordningsmakten” skulle bestraffas var inte riktat ut i tomma intet, vilket framgår av den

¹⁰⁹ Citerat av Lefranc, *a.a.*, sid. 236.

¹¹⁰ A Ferrat, ”Notes sur les événements de mars” [Kommentarer till händelserna i mars], *Que Faire?*, n° 28, april 1937.

¹¹¹ *Lutte ouvrière*, 9 april 1937.

¹¹² Text återgiven av Lefranc, *a.a.*, bilaga 20, sid. 470.

¹¹³ Enligt *Lutte ouvrière*, 19 mars 1937. *Le Temps* nämner denna händelse, vilket inte *L'Humanité* gör.

¹¹⁴ Skildrat av Ch. Kramer i *Lutte ouvrière*, 19 mars 1937.

¹¹⁵ *Le Temps*, 24 mars 1937.

* Pierre Naville (1903–1993). Medlem i kommunistpartiet 1926, utesluten 1928 för sympatier med Trotskijs vänsteropposition. Anslöt sig till den trotskistiska rörelsen, dom han bröt med 1939. Därefter med i diverse vänstersocialistiska organisationer. Från 1960 medlem i *Parti socialiste unifié* (PSU).

¹¹⁶ *Quatrième internationale*, n° 3, mars-april 1937.

utrensning som skedde på fabrikerna. Var denna rörelse av revolutionär karaktär? I varje fall var den av hårdare slag än i juni 1936.

Partierna i Folkfronten och CGT skyndade till regeringens undsättning. Fackföreningarna i Parisregionen manade, ”tillsammans med den spontana rörelsen”, till en halvdags generalstrejk från den 18 på morgonen, samtidigt som man vädjade om att ”undvika alla provokationer, alla gatuprotester, att arbetet skulle återupptas på eftermiddagen för att visa rörelsens styrka och solidaritet”.¹¹⁷ Om denna strejk sade Blum att initiativtagarna till den ”ville fånga upp oron och begränsa den i tid och rum”.¹¹⁸ Bothereau sade att den ”organiserats för att samordna och disciplinera den naturliga explosionen hos arbetarklassen i Paris”¹¹⁹ och Henri Raynaud, CGT:s sekreterare och ledande kommunist, förklarade:

Under gårdagen utbröt strejker spontant och anarkistiskt lite varstans. De utvecklades och spreds på ett sätt som kunde ge provokationer ett betydande utrymme. En del av strejkerna kunde stoppas på onsdagen först när arbetarna fick veta att fackföreningarna planerade en generalstrejk på torsdagen. Därmed blev generalstrejken en strejk för att upprätthålla ordningen.¹²⁰

Vid 13-tiden inträffade ändå en del oro på Renault, där anhängare och motståndare till att återuppta arbetet var inbegripna i våldsamma diskussioner. Efter en ny arbetsnedläggelse attackerades en verkstadschef och jagades bort från fabriken. Ett ombud krävde att flera ”fascister” skulle bort från den administrativa avdelningen. Och det förefaller som att kadrer och medlemmar av kommunistpartiet hade olika uppfattning och till och med hamnat i slagsmål.¹²¹

En del av högerpressen erkände att de ledare som kämpat emot den våg som höll på att dränka dem gjort en bra insats. I *Paris-Midi* skrev Marcel Lucain:

Kommunistiska folkvalda [...] gör allt som står i deras makt för att hålla tillbaka en del urspårade element [...]. Det är inte säkert att de inte blir överflyglade av dessa extremister, som man skulle kunna beteckna som ”yrkesrevolutionärer” [...] Det svåra är att veta om dessa kadrer kommer att klara av att hålla tillbaka massorna i denna storm.¹²²

Partiernas agerande

Den blodiga sammanstötningen mellan polisstyrkor och demonstrerande arbetare gjorde att frågan ställdes exakt där ledarna för Folkfronten alltsedan maj 1936 försökt hindra den från att hamn. Ordningsstyrkorna hade helt klart agerat i enlighet med de order man fått av regeringen. de la Roques PSF uttryckte också ”sin beundran och erkänsla för ordningsmaktens agerande”.¹²³ I en dundrande ledarkommentar skrev *Le Temps* att det rörde sig om ”en konflikt mellan två oförenliga synsätt, ett som vill att de demokratiska rättigheterna ska finnas kvar, ett annat som försöker undergräva dem”. Och apropå arbetarnas agerande frågade sig tidningen om ”myndigheterna skulle tillåta ansvarslösa nycker av en klass som nu måste betecknas som privilegierad”. Tidningen fortsatte:

¹¹⁷ Kommuniké av USORP, *L'Humanité*, 18 mars 1937.

¹¹⁸ Stenografiskt protokoll av Léon Blums anförande. *Le Populaire*, 24 mars 1937.

¹¹⁹ *Le Peuple*, 21 mars 1937.

¹²⁰ Uttalande den 18 mars. *Ce Soir*, 19 mars 1937.

¹²¹ Rapport om händelserna, *Le Temps*, 20 mars 1937. Bekräftat året därpå av en arbetare vid Renault för *Lutte ouvrière*, 8 juli 1938. ”Sedan Marceau, Vigny och de andra ställde sig bakom en halvdags proteststrejk ledde det till sådan oreda att Vigny, Pioline, m fl på 40 minuter hann komma med tre olika direktiv. Medan de vid fabriksportarna (rue de l'Île) uppmanade arbetarna att fortsätta strejken gav de på rue du Hanneau order om att arbetet skulle återupptas.

¹²² *Paris-Midi*, 19 mars 1937.

¹²³ *Le Temps*, 18 mars 1937.

Parlamentet måste ta ställning till om proletarietets diktatur, som dessvärre på en del håll verkar vara ett faktum, ska betraktas som något med rätten på sin sida [...]. Och där vissa Parispoliserna modigt och med fara för eget liv blev misshandlade av laglösa agitatorer som tagit kommandot över gatan när poliserna bara inkallats för att skydda familjer som bara tänkte tillbringa en afton på PSF:s tillställning. Och faktum är att utan polis skulle anstiftarna av upploppet ha haft fritt fram och kunnat diktera sin vilja.¹²⁴

Svaret hade redan kommit. *L'Humanité* hade förklarat att de strejkande ...

... visat sitt förtroende för, sin trofasthet mot och sitt engagemang bakom fackföreningen och CGT, som, vilket dess sekreterare Léon Jouhaux uttryckte i Clichy, är organisationer som står för ordning och kräver att alla respekterar samhällsordningen.¹²⁵

På regeringens vägnar skulle Léon Blum vidareutveckla detta när han gav ett positivt svar på alla de frågor *Le Temps* ställt. Han bekräftade att PSF, ett legalt parti, hade rätt till det skydd han beviljat. ”Vi förbjöd inte deras möte i Clichy, vi skyddade det till och med”, sade han. Han tog avstånd från det initiativ som de folkvalda för Folkfronten i Clichy tagit: ”Uppmaningen till invånarna i Clichy var ett misstag, dvs värre än bara ett felsteg [...] Jag vädjar till mina vänner att inte göra om detta”. Och han utropade ...

... Det viktigaste just nu är samhällsordningen, den allmänna gemenskapen, det är samarbete och ömsesidig respekt för arbetet, respekten för lagen, för alla lagar, både för dem som slår vakt om arbetarnas rättigheter och de som skyddar de demokratiska rättigheterna.

Till de parlamentsledamöter inom högern som var upprörda över de utrensningar som skett på fabriker svarade han att det ”rörde sig om beklagliga och otillåtna händelser [...] som framprovocerats av element som arbetarnas organisationer inte har kontroll över”. Han sade sig vara övertygad om att dessa ”inte i sina led skulle ge något utrymme åt aktiviteter som är avskyvärda för franskt temperament”. Inga åtgärder vidtogs mot de ansvariga för ordningsmakten såvida inte utredningen visade att deras agerande stred mot givna order. Avslutningsvis sade han också, kanske var det första gången, att det flutit blod utan att ”skapa en klyfta mellan folket och regimen”.¹²⁶

Premiärministerns svar på de frågor *Le Temps* ställt var detsamma som det svar han gett till sina allianspartners i det radikala partiet. Två dagar tidigare hade Daladier rekommenderat arbetarklassen att inte ”låta ansvarslösa element dra med dem i chimären om att de snart ensamma skulle kunna ta makten”.¹²⁷ Kommunistpartiet talade sedan några dagar om en ”grotesk provokation” och krävde bestraffning av de ansvariga för ordningsstyrkorna, som Blum – som tidigare nämnts – lovat det radikala partiet att inte göra. Hur skulle partiet nu ställa sig? I parlamentet ställde [kommunisten] Jacques Duclos förtroendefråga och kommunisterna återfanns bland de 362 deputerade som röstade för att ge regeringen sitt förtroende. Varken ”massakern i Clichy” eller skottlossningen den 7 mars mot tunisiska gruvarbetare i Metlaoui hade lett till att Folkfronten splittrats. Däremot fanns en växande klyfta mellan ledarna och arbetarna, vilket framkommit under aktionen i Clichy.

Minoriteterna och ”massakern” i Clichy

Det säger antagligen en hel del om stämningarna bland arbetarklassen i Paris efter skotten i Clichy att trotskister från POI fick delta med sina fanor och sina slagord vid det enorma tåg som den 21 mars följde dödsoffren till graven, utan att det uppstod minsta incident med ordningsstyrkan runt manifestationen. Rapporten i *Lutte ouvrière* lägger tonvikten vid att

¹²⁴ *Le Temps* den 24 mars 1937. Alltså före parlamentsdebatten.

¹²⁵ *L'Humanité*, 18 mars 1937.

¹²⁶ Stenografiskt referat av Léon Blums anförande. *Le Populaire*, 24 mars 1937.

¹²⁷ Anförande i Maromme den 21 mars. Citerat i Lefranc, *a.a.*, sid. 238.

arbetarna vid flera tillfällen skanderat slagordet – vid denna tidpunkt något senkommet – ”sovjeter överallt”.¹²⁸

De oppositionella kommunisterna i *Que Faire?* såg det som att socialistpartiet nu visat sitt rätta ansikte: det hade ”avslöjat sig” precis som Ferrat förutsagt. Men kommunistpartiet kapitulerade i sin tur för regeringen. Det var, framhöll Ferrat, innebörden i dagordern om ”förtroende för regeringen för att trygga allas rättigheter, den respekt för lagen som krävdes för att bibehålla samhällsfreden och de demokratiska institutionernas normala sätt att fungera”.¹²⁹ Pierre Lenoir ansåg att skotten i Clichy innebar att Folkfronten splittrats mellan dem som avlossat skotten och dem som träffats. ”Det är under Folkfrontshögerns fana som de 200 familjerna och deras agenter rättar in sig för att försvara sig mot massorna.”¹³⁰ Återigen manade han till kamp för ”en sann Folkfront” mot den legala Folkfrontens ”borgerliga politik och polisinsatser”.¹³¹

Samma analys gjorde ungsocialisterna i Seine och specialnumret av *La Jeune Garde* hade rubriken: ”Åtta miljarder för ett lån! Fem döda i Clichy! Pengarna till bourgeoisien betalas med arbetarnas blod!” Ledningen blev utesluten och deras organisation upplöst.¹³² När de uteslutna manade till fortsatt kamp och att bilda ett ”revolutionärt parti” gav det SFIO:s partiapparat ett tillfälle att inleda offensiven mot *Gauche révolutionnaire*. Marceau hade åter försvarat de uteslutna, som var hans lärjungar, men ansåg också att ”det revolutionära partiet existerade” och att det handlade om socialistpartiet. Ledningen för *Gauche révolutionnaire* böjde sig således för de bestraffningsåtgärder som SFIO:s ledning tillgrep: tendensen *Gauche révolutionnaire* upplöstes och dess månadstidning upphörde. Och Marceau Pivert hade redan tillbakavisat dem som krävde ”upplösning av Folkfronten”.¹³³

Lika lite som ”de revolutionära kommunisterna” i gruppen *Que Faire?* gav upp försöken att ”förnya” kommunistpartiet, lika lite tänkte de revolutionära socialisterna kring Marceau Pivert bryta med socialistpartiet och ge upp försöken att ”få det på fötter” igen. Båda grupper fortsatte att hålla till under Folkfrontens fana, de ville bara bära den ”verklig” eller ”kampinriktad”, och inte skilja sig från massorna. Det var en hållning som skulle gynna vad de kallade ”den legala Folkfronten”. Efter Clichy kom en ny våg av uteslutningar i kommunistpartiet: i Lens, i Carvin, i Marseille, i Clermont-Ferrand och i Suresnes, där René Garmy, lärare och författare till böcker om arbetarrörelsens historia, blev utesluten den 26 juni 1937.¹³⁴ I socialistpartiet hoppade många medlemmar av, i synnerhet sympatisörer till *Gauche révolutionnaire*, i all stillhet och sade sig inte kunna förstå att de oppositionella varit så försiktiga. Även om en del av dem som t ex Daniel Guérin bara ansåg att en brytning skulle vara ”förhastad”.¹³⁵

Under de följande månaderna, som kännetecknades av nazisternas offensiv, repressionen mot POUM i Spanien under regeringen Negrín, den andra Moskvarättegången och kommunisttidningarnas alltmer våldsamma och hotfulla språkbruk mot ”trotskisterna” kom också en förändring till på ett annat plan. Under relativt lite uppmärksamhet – något som varit otänkbart 1936 – avgick Léon Blum i juni på grund av motståndet i senaten. SFIO:s kongress i

¹²⁸ *Lutte ouvrière*, 26 mars 1937.

¹²⁹ A Ferrat, ”Notes sur les événements de mars”, *Que Faire?*, n° 28, april 1937.

¹³⁰ Pierre Lenoir, ”Les fusillades de Clichy et la crise du Front populaire” [Skotten i Clichy och Folkfrontens kris], *Que Faire?*, n° 28, april 1937.

¹³¹ *Ibidem*, sid. 9.

¹³² D Guérin, *a.a.*, sid. 160-161.

¹³³ Uttalande citerat av Guérin, *a.a.*, sid. 162.

¹³⁴ *Drapeau rouge*, 15 juli-1 augusti 1937.

¹³⁵ D Guérin, *a.a.*, sid. 161.

Marseille ägde, enligt Daniel Guérin, rum i en ”dyster” stämning.¹³⁶ Nu förekom bara en del delstrider, utan att leda till något resultat, men där man ändå kunde höra arbetare som krävde beslutsam och gemensam kamp.

Vid CGT-ledningens möte den 12 och 13 april slog Jouhaux larm:

Lojalt samarbete med regeringen, det är vår inställning. Vi kan inte inom vår rörelse låta det växa fram en oppositionell hållning, som försvagar regeringen och hela Folkfronten.¹³⁷

I maj förnekade CGT att man, apropå förnyandet av kollektivavtalen, krävt ”skiljedomar om anställningar och avskedanden”, vilket högertidningarna hävdade.¹³⁸

Arbetarrörelsen led det ena nederlaget efter det andra. Murarna i Nantes förlorade efter sex veckors strejk. Våldsamma diskussioner förekom i byggbranschen mellan ledarna och en minoritet som tog avstånd från ”partiella aktioner som gjorde det möjligt för arbetsgivarna att slå tillbaka och ledde till desillusion och förvirring inom arbetarklassen som helhet”.¹³⁹ Hot om lockout fick också ledningen för byggfacket att avblåsa en 24 timmars strejk den 11 augusti.¹⁴⁰ Samma nederlag på byggsidan i Parisregionen, trots att facket enligt *L'Humanité* ”gått med på alla eftergifter”, som att hålla sig lugna under Världsutställningen och avstått från att kräva att avtalen skulle tillämpas också i småföretag.¹⁴¹ De strejkande tillgrep ockupationer. Inrikesminister Dormoy satte in polis. Arbetsgivarna använde lockout. Så kom ett svårt nederlag för metallarbetarna vid Simca i protesterna mot avskedanden, sedan metallfacket tillbakavisat uppgifterna om att man planerade en solidaritetsstrejk. ”Metallarbetarna och deras fackförening, som är medvetna om sin styrka, kommer aldrig att gå till aktion vid ett tillfälle som passar regeringen.”¹⁴²

Regeringen Chautemps – från Folkfronten och som kommunisterna förgäves försökt att få plats i – planerade en ny lag om obligatorisk skiljedom vid arbetskonflikter. Upprepade nederlag och de fackliga organisationernas reträtter hade möjliggjort detta. Skulle den franska arbetarrörelsen få på sig en tvångströja två år efter den största strejken någonsin?

Samhällskrisen 1938

Den nya samhällskrisen är, skrev Daniel Guérin, ”en andra rond” med en viktig skillnad:

Arbetarna var nu fjättrade av en mäktig facklig byråkrati och bruket av skiljedom var på väg att bli obligatoriskt.¹⁴³

Kollisionen mellan uppsvinget på basplanet och det samlade motståndet från den fackliga och politiska apparaten höll nu på att bli verkligt allvarlig och leda till snabb demoralisering bland dem som försökt gå vidare utan ledning, utan att faktiskt ha insett vad som stod på spel – med andra ord mellan dem som stångat pannan blodig mot Folkfronten för Folkfrontens skull.

Strejken på Goodrich i Colombes

Den första konflikten skulle uppstå på Goodrichfabriken i Colombes – med 2 000 arbetare. Fackföreningen, som var ansluten till CGT:s federation inom den kemiska industrin, leddes av f d enhetsinriktade där en del, som Bourlet, verkar ha haft kontakter med de revolutionära

¹³⁶ *Ibidem*, sid. 171.

¹³⁷ Rapport i *L'Humanité*, 14 april 1937.

¹³⁸ Kommuniqué av CGT, *L'Humanité*, 8 maj 1937. Kompletterad med ett uttalande av J Racamond, *L'Humanité*, 11 maj 1937.

¹³⁹ Resolution publicerad i *Lutte ouvrière*, 22 juli 1937.

¹⁴⁰ *L'Humanité*, 4 augusti 1937.

¹⁴¹ *L'Humanité*, 29 juni 1937.

¹⁴² *L'Humanité*, 23 september 1937.

¹⁴³ D Guérin, *a.a.*, sid. 191.

minoritetsgrupperna.¹⁴⁴ Strejken orsakades av missnöje med Bedeauxsystemet och dessutom av att en arbetare avskedats efter anklagelser om att ha installerat avlyssningsapparat på fabriksdirektörens kontor. Beslut om strejk togs vid ett stormöte – med 400 närvarande – och därefter inleddes en omedelbar och metodisk ockupation under ledning av en vald strejkkommitté.

Men den 23 december, vid femtiden på morgonen, intogs fabriken av vaktstyrkor. Klockan sju bestämde sig strejkkommittén för att sätta igång larmsirenerna i företagen i Colombes, Argenteuil, Courbevoie och Bezons. Arbetarna lade ned arbetet, ockuperade och skickade ”förstärkningar” till Goodrich. När metallfacket i Argenteuil-Bezons klockan halv tolv beordrade strejk var faktum redan fullbordat.

Nu befann sig drygt 30 000 arbetare utanför fabriken och i dess närhet. Klockan halv två kom order om att arbetet skulle återupptas. En solidaritetsstrejk fortsatte hela dagen vid flygplantillverkaren SNCASE (tidigare Lioré).¹⁴⁵ När arbetsdagen var över samlades arbetarna åter utanför Goodrich. Ordningsstyrkorna hade dragits tillbaka.

Genom att retirera hade regeringen förvisso undvikit en direkt sammandrabbning, men man var också orolig över att ha statuerat ett exempel. Kunde man låta praktiken med ”sittstrejker” breda ut sig igen, något som både de fackliga organisationerna och Folkfronten tagit avstånd från? Skulle framgången den 23 december bli inledningen till en ny strejkvåg? Arbetsgivarna, regeringen och fackföreningarna var eniga på åtminstone en punkt: det kunde inte bli fråga om något sådant. CGT måste använda hela sin auktoritet för att få arbetarna att avbryta ockupationen. Chefen för Goodrich föreslog att fabriken skulle stå stilla till den 3 januari. Fackförbundet sade ja och Poulmarch sade, för dess räkning:

Vi har ett formellt löfte av premiärministern samt av Monsieur Boyer, chef för Goodrich, att fabriken kommer att stå stilla. För oss är det en garanti.¹⁴⁶

Men för strejkkommittén var detta inte tillräckligt. Tolv röstade emot att lämna fabriken och de sexton som röstade för framhöll att neutraliseringen av fabriken måste fortsätta ända tills skiljedom avkunnats.¹⁴⁷

Domen kom den 6 januari. Det planerade avskedandet stod fast, trots att den anklagade arbetaren förklarades oskyldig. Frågan om arbetstakt och Bedeauxsystemet uppsköts till senare. Fackförbundet förklarade att man var för att godta skiljedomen.¹⁴⁸ Men i strejkkommittén, som samlats tillsammans med representanter för fackföreningen och förbundet, var det bara fem som röstade för. Elva, bl a Bourlet, ville säga nej och var därmed också inne på att fortsätta strejken. En majoritet, bakom Charpentier, lade ned sina röster i protest mot de fackliga representanternas agerande. Frågan kom nu upp på två stormöten, där Poulmarech och Carasso, från förbundet, stöttades av Henri Raynaud och den kommunistiske parlamentsledamoten Waldeck Rochet. Mot dem stod majoriteten i strejkkommittén med Bourlet som språkrör. Carasso gick till våldsam attack på ”ultra-revolutionärerna, super-revolutionärerna,

¹⁴⁴ De ytterst detaljerade redogörelser som återfinns i *Lutte ouvrière* och *La Commune* tyder på kontakter mellan de tidningarna och medlemmar av strejkkommittén. Bourlet förklarar skriftligt att han inte kan delta på ett möte om strejken anordnat av POI, där David Rousset skulle tala. Två medlemmar i strejkkommittén närvarade och deltog i diskussionen. *Lutte ouvrière*, 6 januari 1938.

¹⁴⁵ I förbigående kan noteras skillnaderna mellan rapporteringen i *L'Humanité* och *Lutte ouvrière* (6 januari 1938), *La Commune* (14 januari 1938) och *Réveil syndicaliste* (15 januari 1938).

¹⁴⁶ *L'Humanité*, 25 december 1938.

¹⁴⁷ *L'Humanité*, 26 december, skriver bara att ”de församlade arbetarna gick med på förslaget om att utrymma fabriken”. I *L'Humanité* den 27 december medger den facklige sekreteraren Varloteau att om arbetarna gått med på utrymning ”skedde det inte med någon entusiasm”.

¹⁴⁸ *L'Humanité*, 6 januari 1938.

som gick arbetsgivarnas ärenden” och ”hade betalt av rue Lauriston”.¹⁴⁹ Vid omröstningen sade 673 arbetare ja till domen och att återuppta arbetet, 488 röstade nej. Över 800 lade ned sina röster.¹⁵⁰ På stormötet den 10 januari uppmanade Bourlet och Charpentier, som kallades ”provokatörer” av Carasso, de 400 närvarande att inte lämna CGT, trots ledningens agerande.

Konflikt inom offentlig service

Medan strejken på Goodrich pågick inträffade något annat, som inte var mindre betydelsefullt och spektakulärt. En spontan strejk utbröt inom offentlig service och Paris blev utan vatten, gas, elektricitet, gatuunderhåll och transporter. G Lefranc påpekar att det rörde sig om ”en allvarlig rörelse i riktning mot de direkta kampmetoder av grupper som hållit sig relativt stilla i maj-juni 1936”.¹⁵¹ Men just de kategorierna hade drabbats hårt av höjda levnadsomkostnader. Bland statstjänstemännen kunde en strejk undvikas i sista stund och ledningen för deras fackliga kartell kunde hylla ...

... de medlemmar, som inte utan svårigheter ansvarsfullt har försökt att undvika att skada Folkfronten och har ansträngt sig för att inom sina yrken undvika att missnöjet tog sig uttryck i kaotisk och ineffektiv agitation.¹⁵²

De offentligt anställda i Parisregionen hade redan tidigare protesterat i oktober.¹⁵³ Nu skulle de slå till ordentligt.

Deras aktion, strax före jul, sågs av högern som en direkt provokation. På ledande håll i Folkfronten orsakade den splittring och panik. Premiärministern Camille Chautemps förklarade att ”det finns ingen ursäkt i några som helst fackliga intressen för det allvarliga sociala kaos som skapats och som orättvist skadar hela Paris befolkning”. Han uttalade ett hot: ”regeringen kommer att uppfylla de krav som ställs på den och, oavsett alla former av motstånd, se till att offentlig service kommer igång igen samt upprätthålla ordningen”.¹⁵⁴ I *Le Populaire* skrev Daniel Mayer att den spontana strejken var ”ofattbar” och att den ”i befolkningens ögon inte kunde anses vara motiverad”.¹⁵⁵ Socialistpartiets Seinesfederation förklarade sig däremot solidarisk med de strejkande. Vårre var att arbetartidningarna – med undantag för *Le Peuple* men inklusive *L'Humanité* och *Le Populaire* – delades ut från militärfordon, som regeringen använde för att krossa strejken. En av de ansvariga på högsta nivå fackligt, Amblard, ringde till ledarna för grafikerfacket för att de skulle tillåta att tidningarna distribuerades, utan att respektive fackföreningar fick veta eller godkänna det.¹⁵⁶

Det förefaller som om det var socialisterna som i regeringen verkade för att man skulle göra nödvändiga eftergifter för de strejkande. Sent på kvällen den 29 december förklarade de socialistiska ministrarna Dormoy, Minnet och Paul Faure att de offentligt anställda arbetarnas

¹⁴⁹ *L'Humanité* är anmärkningsvärt diskret när det gäller de oppositionella röster som gjort sig hörda. Den 8 januari skrev tidningen i en rapport om stormötet: ”Charpentier redogjorde för varför han, och de kamrater som lagt ned sina röster, röstat som de gjort, CGT:s och de fackliga organisationernas uppfattning om domen och slutligen om deras önskan att inte utvidga rörelsen.” (dock utan att nämna att Charpentier och hans kamrater var mot att acceptera domen och för utvidgning av rörelsen, men att de ansåg detta omöjligt på grund av CGT:s hållning, eftersom arbetarna vid Goodrich då skulle stå isolerade ...). Den 9 skrev tidningen bara: ”Bourlet, ombud för arbetarna, uttalade sig mot återgång till arbetet. Charpentier, ombud för arbetarna, lade ned sin röst.”

¹⁵⁰ *L'Humanité* anger inte ens den troliga siffran över nedlagda, vilket görs i *La Commune*.

¹⁵¹ Lefranc, a.a., sid. 264.

¹⁵² *L'Humanité*, 29 september 1937.

¹⁵³ *L'Humanité*, 7 oktober 1937.

¹⁵⁴ *L'Humanité*, 30 december 1937.

¹⁵⁵ *Le Populaire*, 29 december 1937.

¹⁵⁶ *Le Réveil syndicaliste*, 15 januari 1938, anklagar i ledarartikeln, under rubriken ”Les briseurs de grève” [Strejkbrytarna], Lucien Sampaix, redaktör för *L'Humanité* för att ha betecknat grafikernas ombud som ”provokatör” sedan denne protesterat mot att tidningarna delades ut på detta vis.

krav skulle tillgodoses och att de skulle få den ersättning på 1 200 francs som de begärt.¹⁵⁷
L'Humanité rapporterade:

Och representanterna för arbetarnas organisationer uttalade gemensamt, i omsorg om samhällsordningen och efter att ha noterat framgången för en rättvis sak, att arbetet på grund av detta skulle återupptas klockan fem på morgonen följande dag.¹⁵⁸

Efter strejken på Goodrich och den vilda strejken på den offentliga sidan uppstod en ny situation. De följande veckorna avtrubbades kampglöden bland arbetarna till följd av motståndet från den fackliga byråkratin. I stället förekom oorganiserade rörelser som hamnade i allmän förvirring, där kulmen skulle utgöras av metallstrejken.

Metallstrejken i Paris

Metallstrejken i Paris i mars-april var en viktig händelse, som vi av utrymmesskäl bara kan ge en allmän bild av.

Den bröt ut i ett läge av växande radikalisering. Trycket på basnivå sedan [premiärminister] Chautemps avskedat kommunisterna ledde till att de socialistiska ministrarna avgick.¹⁵⁹ SFIO:s nationella rådslag hade sagt nej till den fortsatta medverkan som både Blum och Paul Faure föreslagit.¹⁶⁰ *Gauche révolutionnaire* hade fått majoritet i Seinesfederationen, där Marceau Pivert nu var partisekreterare. Utrikespolitiskt rådde kris i Europa och det hela utmynnade i *Anschluss* [av Österrike] den 11 mars. I det känslosvall som Hitlers styrkebesked ledde till fick Blum mandat av partiledningen att försöka få till stånd ”en nationell samling runt Folkfronten”, en nationell enhet som högern sade nej till.¹⁶¹ Han bildade då en ny Folkfrontsregering, som senaten efter fyra veckor avsatte på grund av dess ekonomiska program. I den regering under Daladier som tog över den 10 april ingick varken socialister eller kommunister, däremot medlemmar av partier inom centern-högern. Vid förtroendeomröstningen den 12 april fick den ändå stöd av socialister och kommunister och den 13 röstade de för att ge den ”fullmakt” i ekonomiska och finansiella frågor.

Metallstrejken inleddes den 24 mars på Citroënfabriken, dvs sex dagar efter att Blum återtagit regeringsmakten.¹⁶² Den 25 utvidgades den till cirka 330 000 arbetare i Parisregionen och den skulle utvidgas ytterligare under förvirring och oklarheter under hela den tid Blums regering varade. *Le Populaire* skyllde på kommunisterna medan kommunisterna anklagade trotskisterna och *Gauche révolutionnaire* för att ligga bakom. Först sedan Blum fallit, under regeringen Daladiers första dagar, inträffade arbetsnedläggelser vid Renault och Metallfacket ställde sig bakom strejken. Då var antalet strejkande 150 000. Knappt fem dagar senare avslutades strejken och man gick med på medling.

Det var utskott inom avdelningar av CGT som hade satt igång strejken i slutet av mars med aktivt stöd av kommunistpartiets celler. Det skedde utan att rådfråga arbetarna på respektive fabriker, som ändå anslöt sig entusiastiskt, stämningarna liknade då juni 1936. Men kraven varierade kraftigt från fabrik till fabrik. Från enkla löneökningar och krav på nytt kollektivavtal till krav på stöd åt republiken i Spanien.

¹⁵⁷ *L'Humanité*, 3 januari 1938.

¹⁵⁸ *L'Humanité*, 31 december 1937.

¹⁵⁹ Lefranc, *a.a.*, sid. 267.

¹⁶⁰ D Guérin, *a.a.*, sid. 196. Zyronskis *La Bataille socialiste* hade, tillsammans med Piverts anhängare, röstat mot deltagande.

¹⁶¹ Sedan *La Bataille socialiste* anslutit sig sade nationella rådet ja till Blum med 6 575 röster mot 1 684. Blums maning till högerens parlamentsgrupp återges i Lefranc, *a.a.*, bilaga 2, sid. 470-476.

¹⁶² *L'Humanité*, 25 mars 1938.

Där det inte förekom några strejker i slutet av mars var det fackligt ansvariga och kommunistpartiets celler som bromsade uppsvinget för att ”kunna utvidga det”. Argumenten var politiska och handlade om att undvika en rörelse, som riskerade att komplicera tillvaron för regeringen. Ledande socialister och kommunister talade i det avseendet samma språk. Till socialisterna på ett företag sade André Blumel: ”Om inte strejken är över på måndag (28 mars) kommer Blum att få gå och ni får Pétain i stället.”¹⁶³ Doury och Timbaud, två ledande kommunister inom Metallfacket, sade inför avdelningen på Alsthom-Lecourbe att de av Vincent Auriol hört att Blums regering skulle avgå om Metallfederationen beslutade att mana till strejk.¹⁶⁴

Den snabba utvidgningen av strejken efter kommunistpartiets initiativ på Citroën visade emellertid att det fanns en allvarlig opposition mot politiken att vänta och se. Jouhaux blev utvisad vid ett möte på Buffalo, vilket *L'Humanité* kritiserade upprört.¹⁶⁵ Och från och med nu hårdnade tonen. I *L'Humanité* uppmanade Gitton regeringen att ta till hårdhandskarna mot de ”trotskistiska provokatörerna”.¹⁶⁶ Den allt hätskare tonen i *L'Humanité* kunde stundom påminna om behandlingen av de påstått ”okontrollerbara” i Spanien. Den 28 delade CGT på Renault ut flygblad, där man fördömde ”det trotskistiska odjuret”, som drev på för strejk.¹⁶⁷ I *Le Populaire* uppmanade socialisten Francis Desphelippon sina anhängare att bli strejkbrytare¹⁶⁸. Seinefederationen tog avstånd från honom i ett flygblad.¹⁶⁹

Den 7 april hette det i en artikel i *L'Humanité*, undertecknad Marcel Vigny, medlem av kommunistpartiet och sekreterare i CGT:s avdelning på Renault: ”Arbetarna inser klart arbetsgivarnas intresse av att driva fram en strejk på Renault. I tusen och tusen åter flygblad av Fjärde internationalen, som delas ut utanför fabriksportarna, uppmanas arbetarna att skrida till handling.” Han avslutade med att avdelningen ”skulle göra allt för att bekämpa den fascistiska demagogin” och att ombuden bett regeringen ”vidta nödvändiga åtgärder”.¹⁷⁰ På kvällen anordnades en demonstration till stöd för Blums regering, och mot senaten, av Seinefederationen av socialistpartiet.¹⁷¹

På en facklig kongress i Parisregionen medgav Eugène Henaff att ”en viss oro och otålighet [...] började komma till uttryck på företagen”.¹⁷² Grafikerfackets ombud, Charbit, en vän till Monatte, var den ende som, under burop från de närvarande, tog upp frågan om metallstrejkens karaktär och mål. *Le Temps* skrev:

Det är nödvändigt att erinra om – med risk för att förvåna en del – att det inte är kommunisterna som ligger bakom den sociala oron som den på metallsidan, utan deras motståndare som påverkats av trotskisterna eller extremistiska element i delar av socialistpartiet.¹⁷³

Samma tema återkom från motståndarna till en utvidgning av strejken. Det hette att det var nödvändigt att stå eniga mot fascisterna och slå vakt om försvaret av nationen, som hotades av ”trotskisternas agitation”. När Charbit talade om proletär enhet mot bourgeoisien blev han avbruten med ropen: ”Far till Berlin!”¹⁷⁴ Och *L'Humanité* hänvisade till *Pravda*:

¹⁶³ D Guérin, ”Nous les pestiférés” [Vi pestsmittade], *Juin 36*, 1 maj 1938.

¹⁶⁴ *Le Réveil syndicaliste*, 25 april 1938.

¹⁶⁵ *L'Humanité*, 27 mars 1938.

¹⁶⁶ *L'Humanité*, 29 mars 1938.

¹⁶⁷ Citerat i D Guérin, *a.a.*, sid. 193.

¹⁶⁸ *Le Populaire*, 28 mars 1938.

¹⁶⁹ *L'Humanité*, 6 april 1938.

¹⁷⁰ *L'Humanité*, 7 april 1938.

¹⁷¹ Skildrat i D Guérin, *a.a.*, sid. 199. Texten till appellen, *ibidem*, bilaga III, sid. 307-308.

¹⁷² *Lutte ouvrière*, 14 april 1938.

¹⁷³ *Le Temps*, 10 april 1938.

¹⁷⁴ *Lutte ouvrière*, 14 april 1938.

De trotskistiska provokatörerna har en särskilt ondskefull roll i den reaktionära agitationen. Det är genom deras manövrer som bourgeoisieens fascistiska element kan försöka förvärpa läget i landet och utså split mellan partierna i Folkfronten.¹⁷⁵

Högerextrema PSF följde upp med att för sin del slå fast: ”Fjärde internationalen och extremister bland socialisterna har satt igång rörelsen [...]. Man är ute efter att förlama nationens försvar.”¹⁷⁶ På högsta nivå inom Folkfronten rådde stämningar för nationell enighet, något som en ledarartikel i *Le Temps* inte var sen att i sin tur, den 13 april, vända mot kommunistpartiet¹⁷⁷, när Marceau Vigny i ledningen för avdelningen på Renault organiserat en arbetsnedläggelse efter att i flera veckor ha bekämpat ”det trotskistiska odjuret” ...

Ville kommunistpartiet, när man utlöste strejkerna på Citroën, sätta lite press på regeringen Blum? Det är tänkbart. Men man skulle senare inte sky några ansträngningar för att hindra strejken från att sprida sig. Hade partiet, precis som 1936, nu kommit åt ”ett flöde av lidande och förhoppningar” och utlöst något som det inte kunde kontrollera? Det är troligt. Varför försökte man utvidga metallstrejken den 11 april? Berodde det på att man började känna sig överkörd och att man inte längre, nu när regeringen Blum fallit, ville ”vara trängd mot muren”? Eller ställde man sig bakom strejken för att det var enda sättet att få bukt med den? Avslutade man inte strejken, som de revolutionära minoriteterna hävdade, bara efter att först ha nött ut den och att tiden nu var inne för partiet att visa sin auktoritet sedan Daladier gett garantier för den ”bestämda” hållning han tänkte inta mot Hitler. En bestämdhet som Paul Reynauds medverkan i regeringen verkade vara borgen för.

Faktum är att strejken avslutades under samma förvirring som hela tiden kännetecknat den. Arbetarna inom flygplansindustrin fick en löneökning på 0,75 francs i timmen och 45 timmars arbetsvecka, de övriga löneökningar på mellan 0,25 och 0,35 francs beroende på vilken kategori man tillhörde. Ett magert ”bokslut” som knappast motiverade ropen om seger från *L'Humanité*.¹⁷⁸ På flera fabriker fick kritikerna inte komma till tals under ”debatten” om återgång. De existerade ändå: tre inom verkställande utskottet vid fackföreningen på Hispano-Suiza. Fem på Citroënfabriken i Clichy, 600 vid den omröstning som gjordes på Gnome-Rhône (Kellerman).¹⁷⁹ Och bland dessa hade de oppositionella majoritet: samtliga i verkställande utskottet på CGT:s avdelningar i Lavalette-Saint-Ouen, 22 mot 2 och en nedlagd på Alsthom-Lecourbe, röstade för resolutioner med hård kritik av de fackliga ledarna som man ville ställa till svar. Allt under tongångar som visade att minoritetsgruppernas propaganda hade väckt, och fortsatte att göra det, genklang ute på företagen.¹⁸⁰ På metallkongressen i juli gjorde sig klasskampstendensen hörd, 12 avdelningar med 57 mandat – ett mandat representerade 50 fackligt anslutna – uttalade sig mot verksamhetsberättelsen.¹⁸¹

Krisen för arbetarnas organisationer

Dessa siffror uttrycker i själva verket bara en liten del av den strömning, som nu vände sig bort från de officiella ledningarna. Och än en gång ”röstade arbetarna med sina fötter”. Precis som efter strejken på Goodrich, men i en helt annan omfattning, rev de fackligt anslutna

¹⁷⁵ *L'Humanité*, 9 april 1938.

¹⁷⁶ Annoncés i *Le Petit Journal*, 12 april 1938.

¹⁷⁷ Ledare med rubriken ”L'agitation sociale” [Den sociala oron].

¹⁷⁸ Framför allt artikeln av Doury, facklig ledare för metallarbetarna, i *L'Humanité*, 15 april 1938.

¹⁷⁹ *Le Réveil syndicaliste*, 25 april 1938.

¹⁸⁰ *Le Réveil syndicaliste*, 9 maj 1938, publicerar texterna till dessa resolutioner.

¹⁸¹ *Le Réveil syndicaliste*, 18 juli 1938, publicerar en rapport från kongressen och inläggen av Galopin och andra ombud från minoriteten.

sönder medlemskort. Bland metallarbetarna förlorade facket 80 000 medlemmar på några månader.¹⁸²

Krisen var inte mindre uppenbar inom partierna, även om det inte tog samma uttryck. Framför allt inom SFIO. Under strejken hade Seinefederationen delat ut ett flygblad som kritiserade tidningen *Le Populaire*. Den 18 mars skickade man till de andra federationerna en text med rubriken: ”Varning! Partiet är i fara!” Den 11 april avstängdes Marceau Pivert i tre år av konfliktkommissionen och de övriga medlemmarna av federationens ledning i två år. Den 12 april beslutade Seinefederationen att de avstängda ledarna skulle vara kvar på sina poster. Den 13 upplöste partiledningen Seinefederationen och bildade en ny federation. Piverts anhängare ockuperade lokalerna. Nu, och trots att många var tveksamma, var det en direkt brytning som stod på dagordningen genom de åtgärder som SFIO:s ledning vidtagit mot Seinefederationen. Flera tusen åhörare trängdes på de möten som anordnats av Piverts federation och Daniel Guérin framförde tanken att man kanske måste bilda ett ”revolutionärt parti”.¹⁸³

Utvecklingen av krisen i socialistpartiet följdes uppmärksamt av de trotskistiska grupperna. POI:s tidning *Lutte ouvrière* förde upp debatten på en ny nivå:

Stalinisternas brottsliga sabotage av metallstrejken i Paris, den social-patriotiska offensiven i SFIO står i centrum för arbetaravantgardets uppmärksamhet. Krisen i SFIO är öppen och växer dag för dag och skakar alla federationer. Men samtidigt pågår en annan och mindre känd kris, inom kommunistpartiet. Hundratals fackliga aktivister, ombud på företagen, sekreterare i fabriks-cellerna, *aktivister från Juni 36* lämnar kommunistpartiet i Paris och ute i landet.”¹⁸⁴

Ett tydligt symptom på denna kris var det brev Honel, parlamentsledamot från Clichy, skickade till Maurice Thorez och som publicerades i *L'Humanité* den 13 maj 1938. Honel sade sig tala för arbetarna på Citroënfabriken i Clichy, som han varit i nära kontakt med de gångna veckorna. Samtidigt som han vidhöll att han uppfattat att ”arbetarna hyste fullständigt förtroende för kommunistpartiet” att han fördömde ”fascistiska provokatörer och trotskister som med alla medel försökte skada Folkfronten”, nämnde han också ”frågetecknen” kring kommunistpartiets ledning, ”en växande oro, ångest rent av”. Arbetarna, skrev han, ville se Folkfronten agera mer kraftfullt, ”och denna vilja till kraftåtgärder kommer hos en del till uttryck i en önskan att gå längre än Folkfronten och bilda en ’arbetarfront’ eller ’revolutionär front’”. ”Alla dessa synpunkter säger helt klart mycket om stämningarna inom en betydande del av arbetarklassen.”¹⁸⁵ I varje fall var de så pass intressanta att Maurice Thorez kom med ett långt svar på Honels brev.

Och andra kadrer i kommunistpartiets bastion inom metallindustrin, Renault, drabbades av samma bekymmer. I juli uteslöts två som varit partimedlemmar sedan 1934, bägge medlemmar av ledningen för facket på Renault. De anklagades för att ”vara trotskister och agenter åt Renaultledningen”. Vi vet att det bara var de mest kända i en grupp medlemmar som börjat ställa frågor om kommunistpartiets politik efter skotten i Clichy och under metallstrejken. Fjorton hade skrivit till Maurice Thorez och svaret blev uteslutning.¹⁸⁶

Det var ingen tillfällighet att hoten var mer konkreta mot revolutionära aktivister i fackföreningarna. Efter Gustave Galopins inlägg på metallkongressen den 2-3 juli sade ”den

¹⁸² A Prost, *La CGT à l'époque du Front populaire*, sid. 45.

¹⁸³ D Guérin, *a.a.*, sid. 207-212.

¹⁸⁴ *Lutte ouvrière*, 12 maj 1938.

¹⁸⁵ ”Lettre de Maurice Honel, député de Clichy-Levallois à Maurice Thorez”, *L'Humanité*, 13 maj 1938.

¹⁸⁶ *Lutte ouvrière*, 8 juli 1938, citerar under rubriken ”Petit Guépéou chez Renault: trois ouvriers communistes victimes de la répression stalinienne” [Litet GPU på Renault: tre kommunistiska arbetare offer för stalinistisk repression] *L'Étincelle*, tidning utgiven av kommunistpartiets avdelning på Renault och uttalanden från företaget. *Lutte ouvrière* den 5 augusti meddelar att arbetarna på verkstäderna 86 och 87 omvalt två av de uteslutna som ombud, mot kandidater stödda av kommunistpartiet.

broderliga gästen” från spanska UGT via tolk: ”Även i Spanien har vi haft sådana som Galopin, men hos oss har proletariatet tystat dem och det kommer de franska arbetarna också att göra med sin Galopin.” Samma dag förklarade Arrachard på en regional konferens med byggfacket: ”Också i Spanien har det funnits omedgörliga i leden. Det var nödvändigt att göra sig av med dem, i ledningen och på basplanet. I Frankrike har vi att göra med samma sort. Även vi måste städa upp.”¹⁸⁷ Tongångar som får en särskild betydelse om man erinrar sig att de kunde höras ett år efter att personer som Andrés Nin, Kurt Landau, Camilla Bermeri och Erwin Wolff, trotskister, anarkister eller medlemmar av POUM, försvunnit i Spanien, och samma månad som Rudolf Klement, aktiv trotskist och medlem av Fjärde internationals sekretariat, rövats bort mitt i Paris.¹⁸⁸

Nederlaget

Det var under samma omständigheter som arbetarstriderna utspelades på sommaren och hösten 1938: strejk bland teknikerna i Marseille, strejk bland hamnarbetarna i Marseille, strejk i byggbranschen i september. Strejkerna i november var samtliga av våldsamt karaktär och de fackliga apparaterna tog avstånd från dem. På Renault ockuperade de strejkande fabriken den 23 november och planerade fortsatt belägring. Den socialistiske borgmästaren Morizet och den kommunistiske parlamentsledamoten Costes försökte att få bort dem. Polisen utnyttjade de strejkandes tvekan till att med våld utrymma fabriken efter tre timmar av hårda sammandrabbningar. 285 arbetare dömdes för att ”ha använt våld”.¹⁸⁹

Strejken den 30 november blev bara slutpunkten. *Le Peuple*, en belgisk socialistisk tidning, kommenterade CGT:s hållning på följande sätt:

Inför strejkens växande omfattning fattade CGT beslutet att avleda, disciplinera och inlemma rörelsen genom att till på onsdagen utlysa en 24 timmars generalstrejk. Därefter kunde arbetet återupptas i sin ordning.¹⁹⁰

Och i en kommuniké fann CGT det nödvändigt att klargöra:

Under alla omständigheter, vad som än händer, måste arbetet återupptas på morgonen torsdagen den 1 december [...]. CGT uttalar att strejken inte ska åtföljas av någon ockupation av fabrik, arbetsplatser eller kontor. Onsdagen den 30 november kommer ingen demonstration eller något möte att förekomma.¹⁹¹

Det är känt vilken repression som drabbade denna strejk ”i sin ordning”. Vi får låta andra ägna sig åt att förklara i vad mån omsorg om utrikespolitiken betydde mer för ledarna än omsorg om arbetarna, i vad mån det mer handlade om att störta en regering som gått med på Münchenöverenskommelsen än att organisera arbetarnas svar på den offensiv som regeringen inlett på initiativ av Paul Reynaud, en vän till ”beslutsamt agerande” utrikespolitiskt och att hålla arbetarklassen i schack.

Utifrån vad som intresserar oss ska vi nöja oss med att konstatera att Alfred Costes under rättegången mot de strejkande på Renault, liksom försvarskommittén i Boulogne, lade skulden för sammandrabbningen i november på ”en handfull agitatorer som påstod sig vara

¹⁸⁷ *Le Réveil syndicaliste*, 18 juli 1938. Det var vid ungefär samma tidpunkt som man upptäckte ”de svarta listor”, som kommunistpartiet börjat sprida. De gav signalement av poliskaraktär på revolutionära aktivister.

¹⁸⁸ P Broué/E Témime, *La révolution et la guerre d'Espagne*, sid. 275-278.

¹⁸⁹ *La Commune* n° 256, december 1938, har en rapport om slagsmålet på Renault. Att Morizet och Costes förespråkade utrymning av fabriken i ordnade former samtidigt som polisen inledde stormningen har bekräftats – om än i en annan tolkning av Pierre Mars, ”La France contre les décrets lois”, *La Propaganda populaire*, månadstidning, n° 26, december 1938.

¹⁹⁰ *Le Peuple*, 28 november 1938.

¹⁹¹ *L'Humanité*, 26 november 1938.

medlemmar av någon Fjärde international”.¹⁹² Vid kommunistpartiets nationella konferens i januari 1939 gav Henri Janin och Marcel Gitton i sina rapporter stort utrymme åt kampen mot ”trotskistiska provokationer” och att ta avstånd från ”osunda tendenser” i partiet.¹⁹³

Vid den tidpunkten var det verkliga problemet ett annat. Det låg i vad Trotskij kallade ”likgiltigheten, förspel till katastrofen”. I PSOP:s [Parti socialistes ouvriers et paysans, – Socialistiska arbetar- och bondepartiet] internbulletin i april 1939 hette det:

Överallt lämnar desillusionerade massor arbetarklassens politiska organisationer, socialistpartiet och kommunistpartiet. Enda motståndet kommer från de fåtaliga som trots bakslagen fortsätter att tro att en vändning är möjlig, dvs dumbommarna och de som gjort det till yrke.¹⁹⁴

Men de som lämnade gick heller inte med i någon av minoritetens organisationer. Deras besvikelse fjärrade dem från allt politiskt agerande.

Revolutionen som uteblev: ett misslyckande för revolutionärerna?

En sista fråga inställer sig, som inte går att besvara inom ramen för denna artikel, men det vore ohederligt att inte ta upp den. Hur kom det sig att inte de revolutionära minoritetsgrupperna, som ju hade en reell, om än tunn, bas 1936, och vars analyser ofta visade sig stämma under denna period, till sist ändå inte kunde utnyttja kampviljan bland arbetarna?

När det gäller *Revolution prolétarienne* är svaret enkelt. I juni hade de både alltför lätt hemfallit åt illusioner efter den första snabba framgången och efter reaktionerna på högsta nivå inför hotet om att överflyglas. Känsligheten för allt som luktade facklig ”självständighet” ledde till snabba och ibland effektiva reaktioner på det som man i icke kommunistiska fackliga kretsar vid denna tid kallade ”kolonialism”, dvs kommunistpartiets grepp över den fackliga apparaten – och mot försöken att påtvinga arbetarklassen obligatorisk skiljedom. Om denna tendens fortsatte att kalla sig ”syndikalistisk” blev det svårt för den att kalla sig *revolutionärt* syndikalistisk sedan den i samband med CGT:s kongress i Nantes under tal om effektivitet ingått en allians med högern i Belins fackföreningar.¹⁹⁵

Lika lite som Monattes grupp var kretsen runt *Que Faire?*, som ett tag betecknat sig som ”revolutionära kommunister”, beredd att löpa linan ut. 1935-36 hade de öst sarkasmer över *Gauche révolutionnaire*, som anklagades för att hysa illusioner om SFIO, men 1938 skulle de själva ansluta sig till socialisterna. En oväntad handling av dem som tidigare drivit tesen om ”förnyelse av kommunistpartiet”. Gruppen skulle antagligen förtjäna en närmare studie. I grunden hämtade den inspiration från ”högern bland kommunisterna”, den stod närmare Bucharin än Trotskij. Det var bara vissa omständigheter som gjort att Ferrat och hans vänner bröt med kommunistpartiet på en vänsterplattform. De ansåg att den vänsterströmning på basnivå som sommaren 1936 närmade sig dem vara ”lite ytlig” och vägrade ställa sig i spetsen för den. Läget internationellt och frågan om hur en effektiv kamp mot Hitler skulle organiseras orsakade problem för dem och de hittade inga svar i de texter de hämtade inspiration från. De tog avstånd från dem som de ansåg stå för ”primitiv anti-militarism” och framför allt den ”pacifism”, som var utbredd i de grupper som motsatte sig en nationell allians, framför allt kring Marceau Pivert. Och till sist skulle den Ferrat som 1936 uteslutits ur kommunistpartiet för att ha motsatt sig nationell union hamna i socialistpartiet bredvid den Zyromski, som *Gauche révolutionnaire* pekat ut som företrädare för en ny nationell union av ”anti-

¹⁹² *L'Humanité*, 5 mars 1939.

¹⁹³ Janins rapport i *L'Humanité*, 23 januari 1939, och Gittons rapport i *L'Humanité*, 24 januari 1939.

¹⁹⁴ *Bulletin intérieur*, PSOP, n° 3, början av 1939.

¹⁹⁵ Se bl a Chambellands artiklar i *Révolution prolétarienne* strax före och efter CGT:s kongress i Nantes.

fascistisk” karaktär.¹⁹⁶ Vid den tidpunkten representerade oppositionen runt *Que Faire?* inte längre någonting i förhållande till kommunistpartiet.

Gauche révolutionnaire skulle finnas kvar som strömning och organisation fram till kriget. Från augusti 1938, sedan PSOP bildats, var den rent av den ”kärna för revolutionär omgruppering”, som trotskisterna letat efter, eller velat skapa, sedan 1934. Genom att medlemmar av trotskistiska organisationer som individer kunde gå med, och genom att något dussintal medlemmar av kommunistpartiet anslöt sig, utgjorde *Gauche révolutionnaire* under några månader hoppet om att det ”revolutionära parti” som saknats skulle se dagens ljus. Men kanske kom splittringen för sent.¹⁹⁷ Grundandet av PSOP, som vägrade att följa Marceau Pivert in i Folkfronten, visade att man inte hade samma illusioner som sin historiske ledare.¹⁹⁸ Men i slutet av 1938 hade arbetarklassen inte längre den kraft som 1936 hade kunnat hörsamma de uppmaningar till ”direkt aktion”, som medlemmarna av det nya partiet nu kom med efter två år av grymma besvikelser och klar byråkratisering av fackföreningsrörelsen. Avmattningen av arbetarnas stridsvilja gjorde att de interna motsättningarna snabbt skulle ta överhand: vid krigsutbrottet var PSOP – bokstavligen – i upplösningstillstånd.¹⁹⁹ Kanske hade partiets ”chanser” hetat ”maj 36” eller ”mars 37”. Men dess långa tvekan att stå på egna fötter hade berövat partiet de livskraftiga delarna.

Återstår att förklara trotskisternas misslyckande, inte bara deras oförmåga att ta ledningen över en betydande del av arbetarklassen utan också att de inte blev någon kraft att på allvar räkna med i arbetarkampen. Vi bortser från kritiken från dem som framhåller Trotskijs ”sektarism”, ingen av dessa kritiker har något mer positivt att komma med. Det handlar mer om splittringen bland dem. I början av augusti 1936 var en ny splittring fullbordad och POI, med *Lutte ouvrière*, var motståndare till PCI, med *La Commune*. Ingen av de båda organisationerna lyckades under perioden 1936-1938 vinna över ens hälften av de ungdomar som den enade gruppen lyckats med 1934-1935, men som den inte klarat av att behålla. Trotskismens förhistoria förklarar en del av deras svaghet, att hela tiden gå mot strömmen, deras sociala sammansättning, att de 1936 främst bestod av helt unga människor, utan kontakter på fabriker eller i arbetarrörelsen, utan bas i fackföreningarna och på företagen, även om de genom ytterst hårda ansträngningar lyckades skapa ”kontakter”. I de trotskistiska tidningarna, små veckotidningar, kan man ändå återfinna spåren av en spontan strömning inom arbetarklassen och dess strider med parti- och fackliga apparater och Folkfronten. Det går givetvis att hitta exempel på enorma felbedömningar som när *La Commune* efter den 30 november 1938 uppmanade till bildande av sovjet.²⁰⁰ Man underskattade också arbetet i fackföreningarna, med undantag för POI:s agerande i Teknikerförbundet.²⁰¹ Men detta var ändå sekundära orsaker. Trotskisternas misslyckande berodde på det eländiga tillstånd de befann sig i efter splittringen 1935, att de var så gott som inget att räkna med när de stora klasstriderna började 1936, samt den isolering de hamnade i mellan 1936 och 1938 i de diskussioner som pågick bland oppositionella socialister och kommunister. Men orsaken var kanske främst det allmänna läget vid denna tid: förtroendet för Folkfronten var som högst när massorna var som mest stridbara och besvikelsen ledde sedan till apati. Trotskisterna stod

¹⁹⁶ Vi vill här uttrycka vårt tack till André Ferrat, som vi fick träffa den 6 maj 1965. Tolkningarna är helt och hållet våra egna.

¹⁹⁷ Att konstatera är att ledarna för *Gauche révolutionnaire* inte ens 1938 ville ha någon brytning, men den påtvingades dem av ledningen för SFIO. Se ledarartikeln med rubriken ”Rupture” av Lucien Gérard, *Juni 36* den 17 juni 1938: ”Vi gjorde allt för att kongressen i Royan inte skulle tvinga oss att lämna ...”.

¹⁹⁸ *Juin 36*, 22 juli 1938. Nationella konferensen avvisade Piverts förslag med 100 röster mot 83 och elva nedlagda.

¹⁹⁹ D Guérin, *a.a.*, sid. 294-295.

²⁰⁰ *La Commune*, n° 256, december 1938.

²⁰¹ Bardin och Tissot ledde ”klasskampstendensen” i detta förbund.

”offside” 1936 och kunde inte locka till sig dem som vände sig bort från Folkfronten eftersom nederlagen tyngde dem. När trotskisterna kom ut på fabrikena var missmodet redan utbreddt och arbetarna hade börjat dra sig inåt. Det innebar ett hårt slag för de minoriteter som räknat med att kampen skulle gå vidare och parti- och fackliga apparater överflyglas.²⁰²

Det var bara på det fackliga planet som en viss omgruppering skedde tack vare de revolutionära aktivisternas insatser. På initiativ av Gustave Galopin och andra f d medlemmar av kommunistpartiet bildades i januari 1937 ”Fackliga Klasskampscirkeln” kring en kärna av metallarbetare. Cirkelns manifest ”mot reformism och nyreformism i den fackliga rörelsen, mot chauvinism och nationell allians” krävde tillämpning av ”principen om facklig demokrati, demokratiska rättigheter för minoriteter, rätten för fackliga minoriteter att få plats i ledande organ inom fackföreningsrörelsen, från basnivå till allra högst upp”.²⁰³ Den lärer sig med den revolutionära minoriteten i lärarfacket, tendensen *Frigjord skola*,²⁰⁴ och stödde sig i många företag på medlemmarna i det nya Teknikerförbundet i CGT, det enda som mellan 1936 och 1939 höll fast vid en ”klasskampsinriktning”.

Fackliga klasskampscirkeln var en verklig enhetsfront av revolutionära minoriteter på det fackliga området. Medlemmar från POI, PCI, gruppen *Que Faire?*,²⁰⁵ om än bara ett fåtal, och folk från *Gauche révolutionnaire* samsades där med f d medlemmar av Enhetsförbundet bland lärarna, ”anarko-syndikalister” i byggbranschen och metallindustrin. Revolutionära aktivister från andra smågrupper och sådana som inte hade någon organisatorisk tillhörighet. Särskilt bland metallarbetarna fanns många f d medlemmar i kommunistpartiet, som hållit fast vid den gamla revolutionära linjen och, i likhet med Gustave Galopin, fast beslutna att slå vakt om sin ”självständighet” för att i arbetet lättare kunna ena de splittrade minoritetsgrupperna. Meningsskiljaktigheternas doldes inte. Diskussionerna var livliga om frågor som ”facklig självständighet”, ”enhetsfront med politiska organisationer” eller bildande av ”fabrikskommittéer vid sidan av CGT”.²⁰⁶ Och cirkelns inflytande ökade. Från januari 1938 publicerades ett nyhetsblad, *Réveil syndikalister* [Fackligt uppvaknande], som utkom två gånger i månaden. Verksamheten växte i form av lokala och regionala cirklar, inom industrin, på olika företag, i de flesta arbetarområden och i alla stora företag i Parisregionen. Medlemmarna var aktiva under metallstrejken i Paris i april 1938 och deltog på alla kongresser med metallfacket. På kommunistpartiets nationella konferens i januari 1939 fördömdes cirklarna för att vara ett ”trotskistiskt kamouflage, som förtalade och förolämpade arbetarna”.²⁰⁷

På CGT:s kongress i Nantes var det Gilbert Serret, f d generalsekreterare i Enhetsförbundet bland lärarna, aktiv inom *Frigjorda skolan*, som gjorde *Fackliga klasskampscirkeln* och den revolutionära oppositionens röst hörd. Ingen som var närvarande, oavsett åsikter, har kunnat glömma denne lille då han med sin stentorsstämma överröstade ett oerhört oväsen och utropade att arbetarna inte längre ville vara några ”senegaleser åt Stalin, Solguden” och gjorde följande obarmhärtiga sammanfattning:

²⁰² Om denna fråga, se Trotskijs (Crux) kommentarer till C L R James i april 1939. (Trotskijarkiven, Harvard, Houghton Library, T 4560).

²⁰³ Flygblad återgivet i bl a *La Commune*, 5 februari 1937. Förutom Galopin återfanns bland undertecknarna av manifestet även namn som Colette Audry och Michel Collinet, från lärarfacket, Jean Bernier och metallarbetaren Bott, veteran från Kommittén för Tredje internationalen, och metallarbetaren Guyard, som i september-oktober 1936 varit en av ledarna för strejkkommittén vid Sautter-Harlé.

²⁰⁴ Protokoll från de revolutionära minoriteternas inom CGT konferens, 5 juni 1938, med Louis Bouët som ordförande. *Lutte ouvrière*, 23 juni 1938. Att notera är att Treint varit närvarande.

²⁰⁵ De skulle snart lämna av missnöje med den ”pacifistiska” flygelns initiativ. Kvar blev emellertid aktivister som Guilloré.

²⁰⁶ Se framför allt protokollet från cirklarnas nationella konferens, 25 december 1938, i *Le Réveil syndikalister*, 2 januari 1939, och mer detaljerat i *Lutte ouvrière*, 13 januari 1939.

²⁰⁷ Janins rapport i *L'Humanité*, 23 januari 1939.

Folkfronten, ett oerhört samhälleligt lurendrejeri, har inte åstadkommit något av vad man lovat. Dessutom har den fått arbetarklassen att gå med på något den aldrig skulle ha gjort om det varit en reaktionär regering.²⁰⁸

Det var i dubbel bemärkelse symboliskt att det var den rösten som för sista gången skulle göra revolutionärernas stämma hörd på en nationell sammankomst med landsorganisationen. Gilbert Serret representerade den enda kärna som genom åren, och tack vare en ihärdig kamp, lyckats hålla sig vid liv både gentemot Jouhaux´ vänner och Frachons. Serret och hans kamrater var härdade i en defensiv kamp och hade aldrig varit inne på att ta ”det stora språnget”²⁰⁹ och bilda den politiska organisation, som var nödvändig för att inte revolutionärerna skulle vara dömda att misslyckas på det fackliga planet. Under Folkfrontsepoken hade de inte tagit ett enda steg framåt. Nu stod kriget för dörren och skulle driva dem alla i en enda röra, reformister och revolutionärer, ortodoxa eller oppositionella, stalinister och trotskister, syndikalister och frihetliga socialister, ned i nederlaget ...

Översättning: *Björn Erik Rosin*

Lästips

Allmänt om folkfrontspolitiken:

Patrick Camillier: [Om 30-talets folkfrontspolitik](#) gör en kritisk framställning av folkfrontspolitiken i form av en polemik mot det brittiska kommunistpartiet (främst representerad av Monty Johnstone) som under åren 1976-77 försökte försvara folkfrontsstrategin.

Pierre Broué: [Kommunistiska Internationalen 1933-1938. Folkfrontspolitiken](#). En utförlig och inträngande analys av folkfrontspolitiken och hur kommunisterna försökte tillämpa den även i andra länder än Frankrike och Spanien.

Om Frankrike:

Tony Cliff: [De franska trotskisterna](#). (om ”entrismen” i mitten av 1930-talet)

Leo Trotskij: [Om Frankrike \(1934-36\)](#) (artikelsamling)

Om Spanien:

[Spanska inbördeskriget](#) (innehåller en mängd böcker, artiklar och dokument)

²⁰⁸ *Lutte ouvrière*, 25 november 1938.

²⁰⁹ Trotskij kritiserade dem i alla möjliga tonlägen, både offentligt och privat.